

1 CORINTIOS

Ná n'da ra sɔcuɔ bi 'yorba ra Pablo u yu 'yɛc'yɛi bu ja ra daɥnini Corinto

Ran zengua

¹ Ma zi cu ahɯ guí 'bɯhmbɯ bu ra daɥnini Corinto, dí ot'ahɯ ra sɔcuɔ i jaua. Dí zengua ahɯ gátho gyɯ 'yɛc'yɛihɯ Oja. Ne nugä drá Pablogä, bi huangä Oja, ne rá pähä zehɛ bi xiqui gam mangä rá m hman ra Jesucristo hɔnbɯ go hapɯ. Ne'a man 'yohɯhɯ ra Sóstenes dí 'bu'be ua, di zengua ahɯ. ² Nu'a ra Cristo Jesús bi 'uec'a ni mbɯihɯ bu ja ra ts'oqui. Ne bi zon'nahɯ gui 'yɔrpahɯ rá 'bɛfi Oja. Ne tengu'bu 'darpɯ guí 'bɯhmbɯ u mi'da to'o gátho i thãnde ma Hmuhɯ ra Jesucristo, ngue n'dat'a ra Hmu dí comhbɯ u. ³ Ne dí äpä Oja ma Tahɯ ne ma Hmuhɯ ra Jesucristo ngue di 'da ahɯ yán japi, ne'a rán johya gui hyãmhɯ a.

Bi diɥn yán japi Oja nguetho i 'bɯhmbɯ ra Cristo

⁴ Bi 'da ahɯ yán japi Oja nguetho 'darpɯ guí 'bɯhmbɯ ra Cristo Jesús. Gue'a ná undä ra jamadi Oja a ya. ⁵ Ne nte di 'bɛpɯ ja nim petihɯ, nguetho 'darpɯ guí 'bɯhmbɯ ra Cristo. Pe gä i ja ahɯ ran 'yomfɛni da zä gui paɥmhɯ xɯn ho a ya, ne da zä guim mamhbɯ xɯn ho rá 'bɛfi Oja ya. ⁶ Ne gue'a rá m hman ra Cristo gá hyãmhɯ, gue'a gní bɔmanhohɯ a ya. ⁷ Janangue'a i juadi xɯn ho rá ts'edi bi 'da ahɯ Oja nangue rá 'bɛfi guí øthɯ gátho gní tɔmhɯ dí 'yɛh mahɔn'a ma Hmuhɯ ra Jesucristo. ⁸ Ne di ja

ah_u Oj_a gan z_amhb_u b_u gue'b_u go rán zεgui y_u pa, janangue'a nte ma ts'oqui da d_in'nah_u 'b_u bá peng ma Hmuh_u ra Jesucristo. ⁹ Nguetho dí p_ahmb_u nz_ai dí j_a'ts'a im man Oj_a, nε guesε Oj_a bi zoncah_u dam 'b_uhmb_u rá Ts'ant'ε ma Hmuh_u ra Jesucristo.

Bin s_uh y_u 'yεc'yεi

¹⁰ Dí äcä ra mate n'dat'a guim bεmh_u, nguetho guí t_εnhd_u a ma Hmuh_u ra Jesucristo. Nε 'yo guid_in hej_u, pε jatho n'datho guim bεmh_u nε n'dat'a guí 'y_oth_u. ¹¹ Gue'a dí xi ah_u a, ma zi cu ah_u, nguetho bi xicä 'da y_u cu ngue y_u mεnguh_u ra Cloé, bi xiqui 'bε'a guí øth_u. ¹² Nguetho guí εmh_u 'da ah_u guí tεngah_u, nε εn'i 'da t_εn ra Apolo, nε εm mi'da t_εn ra Pedro, nε εm mi'da ngue t_εn'na ra Cristo. ¹³ Pε ha guím bεmh_u gá xεmh_u ra Cristo. O xigä ha dá tugä b_u ja ra pont'i nangue ah_u. Uague guím bεmh_u ngue gán xixy_ah_u nangue ma thuhugä. ¹⁴ Pε jamadi Oj_a ngue njo'o to dá xixy_a ah_u, hønt'a ra Crispo nε ra Gayo. ¹⁵ N'damhma njon da zä da ma bin xixy_a nangue ma thuhugä. ¹⁶ Nε hønt'ε gätho 'b_up_u rá ngu ra Estéfano dá xixy_abi. Pε hin dí m bεngä 'b_u 'bo'o xcamá xixy_abi mi'da, uague hønt'ε. ¹⁷ Nguetho hinga gue'a ra 'bεfi bi xicä ra Cristo ga øt' ran xixy_a, pε bi xiqui gam mangä ran ho ma'da'yo. Pε nu'b_u dí m mangä a, pε hin dí y_a tengu b_u na y_a y_um b_amhy_a, nguetho hønt'a dí honi da b_ah y_u j_a'i ma ts'oquih_u í du ra Cristo b_u ja ra pont'i. Janangue'a d_in ja ra ts'edi ram hma dí hocpa y_u ts'oqui ε.

Gue'a ra Cristo ní 'daj_u ran 'yomfεni Oj_a

18 Pɛ nu'a ram hma ngue ra Cristo bi du bɛ ja ra pont'i, ɛmbi nte ní mbatho ɛ ní mba bɛ ja ran ɛnbi mazai. Pɛ nuju ná mbähä bɛ ja ra temazai, dí pɔhmbɛ gue'a ram hma ní zinju Oja ngue bi du ra Cristo bɛ ja ra pont'i, bi hoga ma ts'oquihɛ. 19 Nɛ i ɛm bɛ rá t'ohni Oja:

Ga uti ngue nte ní mbatho ɛ im ma jase yán 'yomfɛni,

nɛ ga haçpa yá ts'edi zɛhɛ yɛ ja'i, ga ɛm bɛ ma'ueni, bi 'yɛn Oja.

20 Nguetho bi zän Oja hin te ní mbat ɛ to'o ɛna jase yán 'yomfɛni, nɛ'ɛ ɛmmɛ bin xäse yám hmanse yɛ ja'i, nɛ'ɛ ɛna paði da daɔh yam hma. Nguetho hingui sä da yän a n'da ɛ nangue yám hman ɛ. 21 Nɛ bi bɛnse Oja, bi zän bɛya ngue hin dí ba Oja n'da ɛ yán 'yomfɛnisɛ. Pɛ bi zänni da yän ɛ to da hyän'a rá m hma nangue ra Cristo bi du, madague'bɛ t'ɛmbi nte ní mbatho. 22 Nguetho nu ma mijudíohe im bɛni gue'ɛ yän t'øt'e mixte da nu 'bɛ gue'a n'da ram hma ngue majuaɔni. Nɛ nu'ɛ 'da ni mɛnguhɛ ngue hing yɛ judío ahɛ nzai i honse n'da ram hma ngue i ɛmb zɛhɛ majuaɔni. 23 Pɛ nu'a ram hma dí m mamhbɛ ngue bi du bɛ ja ra pont'i ra Cristo, njonguin numanhose a. Nɛ'ɛ yɛ judío i san tho 'bɛ i sifi, nɛ'ɛ hing yɛ judío i ɛmbi nte ní mbatho 'bɛ i sifi. 24 Pɛ nuju ngue bi zoncahɛ Oja, madague'bɛ dyɛ judío hɛ ogue hin dyɛ judío hɛ, pɛ n'dat'a dí pɔhmbɛ i ja rá ts'edi Oja di hoga ma ts'oquihɛ nangue'a ra Cristo bi du. Janangue'a bi nɛquí ɛmmɛ xɛn ndoho rán 'yomfɛni Oja. 25 Nɛ nuna ra 'yu bi zän Oja, pɛ man'da di muui na, madague'bɛ t'ɛmbi hin te ní mbatho, xinda gue'ɛ yá 'yuse bi zän zɛhɛ yɛ ja'i.

Ngue gue'a í t'ɛmbi hin'yɥ rá ts'ɛdi Ojã a, ngue bi du ra Cristo, pɛ man'da xɯn ngu bɥ ní nɛqui a, xinda gue'ɥ gãtho yán t'ɔt'e zɛɛ yɥ jã'i. ²⁶ Ma zi cu ahɥ ngue bi zoncahɥ Ojã, gam bɛmhɥ hague dín jahɥ bɥ na nujɥ ra ximhäi, ngue xɯn nguɥ dyú 'yãmbɥihɥ, nɛ xɯn nguɥ hin'yɥ ma ts'ɛdihɥ, nɛ xɯn nguɥ ngue bin hyoya ma tahɥ. ²⁷ Pɛ bi huan Ojã ɥ i t'ɛmbi yɥ 'yãmbɥi, n'damhma da mbɛ'ts' yú sã ɥ i jase yán 'yomfɛni. Pɛ gue'a í huan Ojã ɥ hin'yɥ yú ts'ɛdi bɥ na nu ra ximhäi, janangue'a da mbɛ'ts' yú sã ɥ i jase yú ts'ɛdi. ²⁸ Nɛ bi huan Ojã ɥ nte di muui bɥ na nu ra ximhäi, nɛ'ɥ to'o i pa nts'ani, pɛ man'da in numanho Ojã ɥ, nɛ gue'a dí 'bɛrpa yú ts'ɛdi ɥ to'o ɛna i ja sɛ yán t'ɛdi. ²⁹ Janangue'a njon di jap Ojã din 'yɛzɛɛ. ³⁰ Nɛ bi jajɥ Ojã 'darpɥ dãm 'bɥhmbɥ ra Cristo Jesús, nɛ gue'a ní 'dajɥ ran 'yomfɛni Ojã a, nɛ nangué'a ra Cristo ní zimanhojɥ Ojã, nɛ gue'a í 'yɔrcahɥ Ojã ngue yú t'ɯhni gahɥ a, nɛ gue'a ní yãnjɥ bɥ ja ran ts'o. ³¹ Nguetho i mam bɥ ja rá t'ohni Ojã, hin'yɥ 'bɛ'a man'da ran ho da zã da man'a n'da, hinda hɔnt'a ran ho bi 'yɔrpa Ojã.

2

Hɔnt'a ram hma 'bɛ'a í du ra Cristo i ja rá ts'ɛdi

¹ Ma zi cu ahɥ, nu'bɥ má mbagã bɥ guí 'bɥhmbɥ, ngue dá xi ahɥ rá m hman Ojã majuani, pɛ hin dá huan thohogã yam hma guɛpɥ da numanhogã ra ximhäi, nɛ hin te dá ma nangué man 'yomfɛnisɛ. ² Nɛ nu'bɥ má bɛni ga mba bɥ guí 'bɥhmbɥ, pɛ dá bɛni hɔnt'a ga xi ahɥ 'bɛ'a ín unba ra Jesucristo 'bɥ mí du bɥ ja ra pont'i. ³ Nɛ nu'bɥ mám 'bɥhmbɥ bɥ, dá ɔt'ã hin'yɥ ma ts'ɛdi, nguetho dá su Ojã hin da

numanho 'b_u x_{cá} u_{aspa} mam hmanse, ne dá fet'i. ⁴ Ne nu'b_u mán y_{ah_u} b_u ngue dá xi ah_u ram hma, hinga gue'a mam hmanse ngue mahotho bi pät a ni mb_{uih_u}, pe h_{ont}'a rá ts'edi rá Hogand_{ah}i Oj_a bi zä bi hoc a ni mb_{uih_u}. ⁵ Janangue'a hinga gue'u y_{án} 'yomf_{eni} 'da y_{u_n} 'yoh_u bi ja ah_u gá 'y_{ec}'y_{ei_{h_u}} Oj_a, pe h_{ont}'a rá ts'edi z_{ehe} Oj_a bi ja ah_u gá 'y_{ec}'y_{ei_{h_u}}.

Rá Hogand_{ah}i di japi dí fq Oj_a

⁶ Pe nu'a ram hma dím mamhb_u nangue ra Cristo, go i p_{a_u} x_{u_n} ho y_á t'ec'y_{ei}, ngue ran 'yomf_{eni} maju_{ani} a. Ne hinga gue'a rán 'yomf_{eni} ra ximhäi bi b_{a_u} x_{u_n} ho y_á t'ec'y_{ei}, xinga gue'u y_{ám} hmanse u y_á ngurpi ra ximhäi, ne nu'u mi ts'utho di 'b_{eh} y_á ts'edi. ⁷ Pe nu ran 'yomf_{eni} dím mamhb_u him mám f_{adi}, pegue urcah_u Oj_a ya, nangue ra Cristo mi sänni da y_{an_{ju}} 'b_u him mani 'y_{ot}' ra ximhäi, ne da zixcah_u b_u mah_{ets}'i ní comhb_u rán ho b_{aya}. ⁸ Pe xinga n'da u i _{ena} jase y_á ts'edi ua ja ra ximhäi ngue i p_{ar_{pa}} rán 'yomf_{eni} Oj_a. Nu'b_u xtám b_{a_u} 'da, hin xtí cuarp_u ja ra pont'i a ra Hmu mixte. ⁹ Pe tengu mán t'o't'i b_u ja rá t'ohni Oj_a:

Hin da zä da b_{ase} n'da a ran ho bi zän Oj_a da 'y_{or_{pa}}
u to'o h_{ont}'a Oj_a im b_{eni},

ne nj_{am}'b_u da zä da 'y_{ose} n'da,

ne nj_{am}'b_u da zä da nuse n'da, bi 'y_{en} rá t'ohni Oj_a.
¹⁰ Pe nu_{ju} dí p_{ah_{mb_u}} a, nguetho bi xij_u rá Hogand_{ah}i Oj_a. Ne nu rá Hogand_{ah}i Oj_a di _{ats}'i x_{u_n} ho b_u ja rán 'yomf_{eni} Oj_a, ne gue'a i xij_u a b_{aya}.

¹¹ Tengu y_u j_á'i hin jon da zä da b_{ar_{pa}} rá mb_{ui} rá mij_á'iui, pe hinda h_{ont}'a rá mb_{ui} z_{ehe} n'da i p_{adi}. Ne in jab_u Oj_a, njon da b_{ar_{pi}} 'b_e'a mb_{eni}, pe hinda h_{ont}'a rá Hogand_{ah}i z_{ehe} i p_{adi}. Ne di b_{eng_{ah_u}}

a. ¹² Nguetho bi 'daj_u rá Hogand_uhi Oj_u, ne hinga gue'a rán 'yomf_ueni ra ximhäi, ngue in nde di b_ungah_u rán 'yomf_ueni Oj_u, ne gätho y_u hogant'unni bi 'daj_u nangue rá mate x_un ndoho. ¹³ P_e nu'b_u dí_m mamhb_u rán 'yomf_ueni Oj_u, p_e hin dí u_uspah_u y_um hma nangue man 'yomf_ueni s_uh_u, p_e h_unt'_u y_um hma bi x_ungah_u rá Hogand_uhi Oj_u, ne da zä dí xihmb_u x_un ho _u to'o bin t'un rá Hogand_uhi Oj_u. ¹⁴ P_e nu'a hingui 'b_uhmi rá Hogand_uhi Oj_u, hingui sä da hy_uni 'be'a gätho i x_ungah_u rá Hogand_uhi Oj_u, ne _umbi rá_m hman a n'da ra 'y_uamb_ui. Ne nj_um'b_u sä da b_uadi, hinda h_unt'b_u dí_m 'b_uhmi rá Hogand_uhi Oj_u. ¹⁵ P_e nu'a ra ja'i ngue 'b_uhmi rá Hogand_uhi Oj_u da zä da b_uadi 'be'a nam b_un'a 'be'a g_u i ja, ngue nda'a da numanho ne nda'a hin da numanho. P_e nu'a hing ra 'y_uc'y_ui hin da zä da b_urpa y_un 'yomf_ueni _u y_u 'y_uc'y_ui. ¹⁶ Njon da 'y_uns_e da b_urpa rán 'yomf_ueni Oj_u ra Hmu, njo'o da xifi x_un ho 'be'a da 'y_ut' Oj_u. P_e nuj_u dí comhb_u a rán 'yomf_ueni a ra Cristo.

3

I comhb_u Oj_u rá 'b_ufi _u y_u mb_ufi

¹ Ma zi cu ah_u, nu'b_u má_m 'b_uhmb_u b_u him bi zä dá xi ah_u _u x_un h_ui teng_u i si _u in 'youi x_un ho rá Hogand_uhi Oj_u. P_e dá xi ah_u teng_u'b_u gmí 'yothoh_u ua ja ra ximhäi, uague teng_u'b_u ja gním 'b_uhmb_u nangue ra Cristo. ² P_e dá xi ah_u a hingui h_ui teng_u'b_u ra xi'ba thoho dá 'da ah_u, nguetho teng_u'b_u hin ní zä gui sih_u x_un ho ra hm_e. Ne ngutho ya, guexta'a h_unt'a ra xi'ba da zä gdín sihm_eh_u. ³ Nguetho hin guín zac ni mb_ui_u. Ne guín nde gam mixte zeh_eh_u, jananjab_u gadín

sahmbu. Pe ha hin guí øthu tengu'bu gyu ja'i thohohu ua ja ra ximhäi. ⁴ Nguetho guím mamhbu to'o guí tenhdu, ne 'da'ahu guí emhbu guí tengahu, ne mi'da xna ten ra Apolo. Pe gue'a gni'yøthu tengu'bu gyú ja'i thohohu. ⁵ 'Be'a dadí mu'be a ra Apolo. Ha hin guí pãhmbu ngue yú mbe fi thoho gä'be Oja, ngue dá fãxa'be gá 'yεc'yεihu ra Hmu, nangue ra 'be fi bin 'dac'be n'da ngu n'da gä'be. ⁶ Nugä dá tuh ra hmudä bu, ne nu'a ra Apolo bi uapi, pe nu'a Oja bi japi bin te ne bi bøx u yu hmudä. ⁷ Janangue'a hin'yu rá ts'edi a bi duh ra hmudä, xinga gue'a bi uapi, pe hønt'a Oja i ja rá ts'edi ngue bi japi bin te yu hmudä a. ⁸ Ne nugä dí comhma'be fi'be a ra Apolo, ne nugä dá tuhu, ne nu'a ra Apolo bi uapi. Ne di 'dac'be Oja 'be'a in nde di 'dac'be nangue ra 'be fi dá øt'be n'da ngu n'da gä'be. ⁹ Ne se Oja dí comhbe rá 'be fi. Ne nu'ahu tengu'bu yú huahi ahu Oja ngue bi thuhu.

Ne nu'ahu tengu'bu n'da ra ngu ngue i hø a Oja. ¹⁰ Ne nugä tengu'bu n'da drá ngurpagado nangue rá mate zehε Oja, ngue dá fã'mi xun ho yú guangujado a ra ngu. Ne nu man'da pe di thoqui dim pεpu ja a ra ngu. Pe n'da ngu n'da ra mbe fi 'bu dim pεpu ja a ra ngu, pe i jatho dim pεfi xun ho. ¹¹ Ne njon da zä di pärpa a rá guangujado ra ngu, ne hønt'a ra Jesucristo ngue rá guangu n'da rá ngu Oja. ¹² Pe nu'u to'o di thoc'a ra ngu, sä da huahni xun ho 'be'a da japi. Xun ho 'bu xøtho yu do dí føt'a ra ngu, ne nu rá 'bet'e, xøtho yu t'εgui u. Pe 'bo'o im bεni dí føt' yu za, o gue yu 'yox'yo, ne 'bo'o im bεni dí mbet' yu paxi. ¹³ Ne nu yú 'be fi n'da ngu n'da yu 'yεc'yεi da hnu hangu nangu di muui 'bu bi zøn

ra pa din ja ran juanbi. Nguetho da zøn ra pa da ts'ä nangué ra sibi, nε da fah puya gue'b_u x_un ho bi 'yøt rá 'bεfi n'da ngu n'da y_u 'yεc'yεi. ¹⁴ Nε nu'b_u n'da ra mbεfi bi hyät' ra sibi a rá ngu bi hyøe, da dah rán zäbi b_uya. ¹⁵ Pε nu'b_u bin zø a ra ngu bi hyøe, nε nte da dah rán zäbi b_uya nangué rá 'bεfi bi 'yøt'e. Nε maguep_u hin xtám bongui, tengu _u 'da bi 'da 'b_u min zø yú ngu. ¹⁶ Pε ha hin gui pažmb_u ngue gue ah_u yú ngu ah_u Ojå, nε nu rá Hogandåhi Ojå i 'b_up_u mbo ni mb_uih_u. ¹⁷ Nε nu'a to'o da 'yεna di ts'onba rá ngu Ojå, εmmε x_un ngu y_un _unbi da 'yøp_u Ojå. Nguetho nu rá ngu Ojå x_un ndaxqui a, nε guesε ah_u rá ngu ah_u Ojå. ¹⁸ Nε hin da zä gui thoqui gan hyäzehεh_u ngue guim bεmh_u jase nin 'yomfεni_u. Pε jatho gam pumbεni_u a guim bεnsεh_u, janangué'a da zä gui tımhb_u a njuantho ran 'yomfεni x_un ho. ¹⁹ Pε nu rán 'yomfεni ra ximhäi nte di muui b_u na nu Ojå. Nε gue'a mán t'o't'i b_u rá m hman a, ngue nu'a nín 'yomfεnise n'da 'b_u i εna dim mixte, pε di jap Ojå dim 'bεε b_u n'da b_uya. ²⁰ Nε man'da bi man ram hma, ngue nu'a to'o εna jase yún 'yomfεni, pε go i paž a ra Hmu ngue nte di muui _u yún 'yomfεni. ²¹ Janangué'a hin guim bεmh_u man'da di muui n'da ra ja'i. Pε Ojå bi 'da ah_u gätho ni ngarpih_u ngue da mbäx ah_u. Nε gätho _u i jaua ja ra ximhäi nε'_u 'bε'a gä i 'b_ui, nε bi zän Ojå di zε ah_u _u. ²² Nεcä ngue drá Pablogä dí fäx ah_u, nε ra Apolo, nε ra Pedro. Pε nε'a 'bε'a gätho dín nuh_u ua ja ra ximhäi i fäxah_u ga pažmb_u Ojå, nε ra te i fäxah_u, nε ran däte, nε ra pa i jab_u ya, nε ra pa ba εε. Nε janangué'a gätho ni mbeti_u _u. ²³ Nguetho yú mbeti ah_u ra Cristo nε nu ra Cristo rá mbeti Ojå

a.

4

Yá 'bɛfi i ɔt' yá 'bäihɯ ra Cristo

¹ Pɛ nugä nɛ ra Apolo, nɛ jatho guim bɛmhɯ ngue yá 'yɛhɛ gä'be ra Cristo, bin 'dac'be ra 'bɛfi ngue ga xi a'be rá m hman Ojã him mám fãdi. ² Pɛ damím bɛmhɯ, n'da ra 'yɛhɛ tho ho 'bɯ bin t'un ra 'bɛfi, i jats'edi tho di jã'ts'a sifi. ³ Pɛ hin dí ɯrpã a ra güenda a guim bɛmhɯ, ximangutho ɯ mi'da yɯ jã'i ɛngui hin dí jã'ts'i. Nɛ xínga guecã i sä ga pãse 'bɯ dí jã'ts'i uague hin'na. ⁴ Pɛ nu ma mbwigã dí m bɛni hin dá soh ma 'bɛfi. Pɛ madague'bɯ ngubɯ dí m bɛnsɛ, pɛ jatho ga tɔ'mi gue'bɯ go da nuse Ojã 'bɛ'a dá ɔt'ã. ⁵ Pɛ hin go m'bet'o gui 'yɛmfɯ hingui ho bi 'yɔt'a n'da. Pɛ 'bɛ gui tɔmhɯ ba ɛh ra Hmu, nɛ gãtho di nɛqui bɯya 'bɛ'a mim bɛmhɯ mbo ma mbühɯ n'da ngu n'dajɯ. Nɛ di un Ojã bɯya 'bɛ'a rán säui a bi 'yɔt'a n'da ngu n'da ra 'yɛc'yɛi. ⁶ Nu ram hma dí xi ahɯ, ma zi cu ahɯ, nanguecã'be ra Apolo, pɛ n'da ran zofo ngue hin da donts'i 'bɛ'a gui 'yɔthɯ. Nɛ him man guim bɛmhɯ i ja rá ts'edi n'da ra xänbate, nɛ xín guim bɛmhɯ n'datho xɯn ho xinda gue'ɯ mi'da. Janangue'a hin gui thoqui gan 'yɛxhɯ. ⁷ Pɛ to'o bi ja ahɯ ngue xɯn ho ahɯ xinda gue'ɯ mi'da. Gãtho 'bɛ'a i ja ahɯ bi 'da ahɯ Ojã. Nɛ nu 'bɯ guí pãhmbɯ bin 'da'adahɯ 'bɛ'a gã i ja ahɯ, pɛ hanja gnán 'yɛzɛhɛhɯ, tengu'bɯ gá tĩnsɛhɯ a ran ho i ja ahɯ. ⁸ Pɛ guí ɔthɯ tengu'bɯ gám hmusehɯ, ngue hin te guidí 'bɛhmbɯ, nɛ tengu'bɯ ya bin 'da a ni ts'edihɯ ngue guidí mandahɯ gãtho mi'da. Pɛ nuya tengu'bɯ ya gá sogahɛ. Pɛ hyɔcta hmaha 'bɯ

xquí sōni ngue xtín ja ni ts'edih_u, nguetho necähe n'dat'a xtín 'dac ma ts'edih_u 'b_u. ⁹ Pε nugähe ngue ma 'bäihe ra Cristo, dí m bεmhbe Ojå bi 'yōrcähe ngue i hnuhäigahe xinda gue gätho mi'da. Ne tengu'b_u dyú ofädihe i pε'ts'i da thoje. Ne i pa ma unguigahe 'b_u i thengahe ra ximhäi. Ne' u yäm 'bēhni Ojå mahεts'i di hyonya thoho nanguē 'be'a dí sähe. ¹⁰ Ne nuje t'εnje dyú 'yāmbuihe, nguetho dí tēnhde ra Cristo. Pε nu'ah_u εmme guí homhb_u da t'εn ah_u i ja nin 'yomfēnih_u nguetho guí εna guí tēhdu ra Cristo. Pε nugähe hin'y_u ma ts'edihe b_u na hnuje, pε nu b_u na hnu ah_u tengu'b_u εmme i ja ni ts'edih_u. Ne εmme i pa nt'ε'ts'i ah_u, pε nugähe i pa nts'ani gähe. ¹¹ Ne gätho y_u pa x_u thogui, ne gätho y_u pa i jab_u ya, εmme dí sähe ra thuhu, ne ra tuthe, ne dyú 'yāhehe, ne pa m'be'migahe, ne hin hap_u pōni i ja ma ngumhbe. ¹² Ne εmme dí yähmbe ngue dadím pεsēhe nanguē ma 'yεhe. Ne εmme i ts'anje, pε man'da dí äfe rán japi Ojå nanguē u i sante. Ne εmme pa ma ungui gahe, pε mpähä thoho dí häthe 'be'a i t'ōrcahe. ¹³ Ne di c'āman'uje, pε man'da dín zomanhohe. Ne ngutho y_u pa jab_u ya, i t'ōrcahe tengu'b_u dyú ngohäihe ra ximhäi ngue hin'y_u 'be'a dadí muje. ¹⁴ Pε hin dín nde ah_u gui pε'ts' ni säh_u nanguēhna dí xi ah_u. Pε dadí 'da ah_u n'da ran zofo, nguetho tengu'b_u ma t'uhni ah_u εmme dadí huεc'ah_u. ¹⁵ Pε madague'b_u xquín nuh_u 'det'a mahuāhi ni ngurpih_u i xän'nah_u nanguē ra Cristo, pε hōnt'a n'datho ni tah_u i 'b_ui, ngue guecä, nguetho rá mb_udi thoho dá xi ah_u nanguē ra Cristo, jananjab_u gá 'yεc'yεih_u b_uya. ¹⁶ Jananguē'a dí ä'ah_u ra mate ngue gui 'yōth_u tengu dí øt'ä. ¹⁷ Ne

gue'a dá pɛhndä bɛ ra Timoteo, ngue di ze ahɛ. Nɛ nu'a tengu'bɛ majuaɲi ma ts'unt'ɛ ngue ɛmmɛ dadí huɛqui, nɛ di ja'ts'i xɛn ho, nguetho ɛc'yɛi xɛn ho a ra Hmu. Nɛ di bɛn'nahɛ ngue 'be'a dí øt'ä ngue dí tɛnni xɛn ho ra Cristo Jesús. Nɛ ngutho dí m mangä bɛ hapɛ gätho i ja yám pɛti yɛ 'yɛc'yɛi. ¹⁸ Nu bɛ guí 'bɛhmbɛ, i 'bɛpɛ 'da im bɛni jase yá ts'edi, im bɛni ngue hin ga mba bɛ. ¹⁹ Pɛ mi ts'utho ga mba bɛ gan nu'ahɛ 'bɛ da nde Oja. Nɛ ga paɲi to'o gätho i ɛna i jase yá ts'edi. Nɛ hinga hønt'ɛ yám hma ga øts'e, pɛ gan nu 'bɛ majuaɲi i ja yá ts'edi nangue Oja. ²⁰ Nguetho nu'bɛ majuaɲi di manda Oja bɛ ja rá mbɛi n'da, hinga høntho da baɲi din ya xɛn ho, pɛ din ja ra ts'edi njuañtho. ²¹ Ha guín ndehɛ ga fɛmhyä ahɛ 'bɛ dá mbagä bɛ, uague guín nde ga huɛc'ahɛ 'bɛ dá sɔngä bɛ.

5

Da thøn'a thi n'da ra 'yɛc'yɛi bi 'yøt'e tengu'bɛ ran 'yomt'ɛni

¹ Nɛ dí øcä bin thätui rá hømbe n'da ra cu. Pɛ n'da ran thäti gá 'yøthɛ ɛmmɛ xɛn ts'otho, tengu'bɛ ran 'yomt'ɛni. Nɛ njo'o to'o numanho tengu a, xínga gue'ɛ yɛ ja'i hingui ɛc'yɛi Oja. ² Nɛ sä ɛmmɛ guídín 'yɛxhɛ guí ɛmhɛ nte guídí 'behmbɛ. Pɛ xingui ts'ɛ tu ni mbɛihɛ nangue 'be'a bi 'yøt'a. Hanja ngue hin guí hømhbɛ thi a. ³ Pɛ madague'bɛ njo'ogä bɛ guí 'bɛhmbɛ, pɛ tengu'bɛ 'darpɛ dí 'bɛhmbɛ, ngue dá sändä a ran unbi da nu a bi 'yøt' ra ts'oqui, tengu tho 'bɛ ya dí 'bɛcä bɛ. ⁴ Pɛ i jatho gätho gam pɛtihɛ nangue rá thuhu ma Hmuhɛ ra Jesucristo. Nɛ tengu thoho 'bɛ nɛcä dí 'bɛcä bɛ, janangue'a

dá 'da ah_u ran t'ɛdi i ja ua. Pɛ gan 'yoh_u rán t'ɛdi ma Hmuh_u ra Jesús. ⁵ Nɛ nu'a ran 'yoh_u, dami hyømh_u thi da bɛnt'a ra zɪthu, di ʌnba rá ngøc'yɛi, n'damhma da 'yǎp rá punbi Ojǎ nanguɛ rá ts'oqui. Nɛ da zǎ da yǎn Ojǎ nanguɛ rá mbɛi 'b_u bi zø_n ra pa bá peng ra Hmu b_uya. ⁶ Pɛ hingui sǎ gan 'yɛxh_u. Hǎ hin guí pǎhmb_u n'da ram hma, ngue ts'ʌtho ra íxi pɛ i sinni gǎtho ra jɛni. ⁷ Dami hyømh_u thi a ra nyo'ixi ngue ran ts'o guí 'b_uhmb_u di ts'on'na nim pɛtih_u. Jananguɛ'a xtǎn ho ah_u, tengu ra thuhmɛ an t'øt'e nanguɛ ra jɛni ma'da'yo ngue nte ma íxi da mbɛ, i ts'i 'b_u ndǎbaxjua. Nɛ i jatho dan hoj_u, gue'a bi nde a ra Cristo 'b_u mim 'bøts'e zɛhɛ bi hoga ma ts'oquih_u. Nɛ gue'a ra hmɛpya mi u ʌ y_u jǎ'i 'b_u ndǎbaxjua mi pøxa n'da ra t'ʌdɛ'yo. ⁸ Jananguɛ'a thocpa thoho hønt'a xɛn ho ga øth_u, nɛ hønt'a ra 'yu majuǎni ga tɛnhd_u. Nɛ gue'a ra thuhmɛ a ngue hin'y_u ra íxi. Pɛ hin ga øth_u tengu ra nyo'ixi, ngue 'bɛ'a gǎtho dín numanhosɛ nanguɛ man 'yomfɛnisch_u, nɛ 'bɛ'a gǎtho mi'da xɛn ts'o. ⁹ Pɛ nu ra søcuǎ dá pɛn'nah_u mam'bɛt'o, nɛ hin gǎ pǎhmb_u 'bɛ'a dín nde xcǎ xi ah_u, ngue dá xi ah_u hin gan 'yoh_u n'da ra 'yomt'ɛni. ¹⁰ Pɛ hin dí ɛn ah_u him man zohmb_u ʌ hinga na pǎdi, madague'b_u y_u 'yomt'ɛni, nɛ y_u ziyate, nɛ y_u bɛ, nɛ'ʌ thǎnde y_u hyǎte ojǎ. Nguetho nu'b_u gui sothoh_u ʌ, nɛ gui 'uehmb_u ua ja ra ximhǎi 'b_u. Pɛ hinga gue'a dá xi ah_u a. ¹¹ Pɛ nu'a mi nde xcǎ xi ah_u, ngue hin guí 'yɛmf_u ni cuh_u ʌ 'da, nɛ xín gui comhb_u rá 'bɛfi Ojǎ n'da 'b_u ɛmbi ra cu 'b_u guexta'a ran 'yomt'ɛni øt'e o gue'b_u bin thǎtui a him mi sǎ xtín thǎtui, o ran ts'iyate, o i thǎnde y_u hyǎte ojǎ, o nɛ'ʌ y_u ʌcuate, o gue ra ɪti, o gue ra bɛ. Pɛ o

guín 'yoh_u u tengu u, xínga 'darp_u gan sihmeh_u u.
 12-13 Nguetho ni 'bēfih_u guí juānbah_u ni mi'yēc'yēih_u
 'b_upa ja nim pētih_u. Janangue'a guí hyømh_u thi a
 bi 'yøt' ra ts'oqui b_u guí 'b_uhmb_u. Pē nu'_u hinga ná
 ēc'yēi, hingui sã ga juānbah_u u, hønt'a Ojã di juānba
 u.

6

Sã din hocpa zehē y_u 'yēc'yēi

¹ Hanja gnín yāp zehēh_u b_u 'b_uh ra zē'mi, nu'a
 hing ra 'yēc'yēi. Hanja hinga gue'_u ni mi'yēc'yēih_u
 guí xihmb_u di hoc'ah_u. ² Ha hin guí pāhmb_u ngue
 ga juānbah_u ra ximhãi 'b_u rán zēgui y_u pa, nguetho
 yá t'uhni gah_u Ojã. Hague má guet'_u yān sãi dí
 øth_u hin ga hoj_u, nguetho man'da hingui hēi dan
 hocpah_u. ³ Nē asta gue'_u yām 'bēhni Ojã mahēts'i
 ga juānbah_u. Ha má guet'_u yān junt'i dí øzehēh_u y_u
 pa i jab_u ya ngue hin da zã ga hoj_u. ⁴ Janangue'a
 nu'b_u ja n'da ran junt'i, pē hin ga xihmb_u n'da ra
 zē'mi, nguetho hin dí comh ma 'bēfih_u a. ⁵ Gue'a
 dí xi ah_u a, janangue'a jatho guí pē'ts' ni sãh_u 'bē'a
 guí øth_u. Ha njo'o n'da ah_u i ja ts'_u ran 'yomfēni
 ngue'a di hoc'ah_u nangue ran sãi guí øth_u. ⁶ Ha i
 jatho da zix rá cu b_u 'b_uh ra zē'mi n'da ra 'yēc'yēi,
 nē hing ra 'yēc'yēi a ra zē'mi. ⁷ Nē nu'a gní 'yøth_u
 yān junt'i, nē gue'a gním 'bēhmb_u a. Hanja hin gní
 hyãth_u a ran ts'o i t'øt ah_u, nē hin guídí jaf_u da fē
 ah_u 'bē'a guí pēsh_u. ⁸ Hin guí hãth_u, nguetho guesē
 ah_u guí ørpah_u ran ts'o ni cuh_u, nē guí pēf_u 'bē'a
 i pē'ts'i. ⁹ Pē ha hin guí pāhmb_u ngue hin da zã
 da yārp_u di manda Ojã n'da ra ts'om'bãi. Nē o sã
 guim bēmh_u da zin Ojã u y_u 'yomt'ēni, o gue'_u i

thānde yu hyāte oja, o gue'u in nutonto yá xisu yú mim 'yohu, o gue'u di 'yāsāba yú mim 'yohu tengu'bu ra xisu. ¹⁰ Ne hin da yurpu di manda Oja yu be, o yu ziyate, o yu iti, o yu ucuate, o yu nexmate. ¹¹ In jaba gá 'yøth 'da ah, pe bi mba m'be't'e ni ts'oquih, ne guesε Oja bi 'yøt'e yú t'uhni ah. Ne bi hoc'ah nanguε a guí ε'yeih ra Hmu Jesús, ne nanguε a guí 'buhmb rá Hogandahi ma Ojah.

Rá mbeti Oja ma ja'ih

¹² Majuani a ram hma ngue i ja man t'edi ga øth 'be'a gātho dín ndeh. Pe m'batho a da bōmanho ga øth. Majuani ngue i ja man t'edi ga øth 'be'a gātho dín ndeh. Pe hin gan nde ga øth a da dāpa ma mbih. ¹³ Ne majuani a ram hma nanguε ran ts'ihme, ngue nu'bu in ndehme ma fohoh, dan sihme. Pe hin'y 'be'a man'da nts'ānni nanguε ma fohoh, ne da zōn ra pa ngue da man Oja him man dan sihme. Pe nu'bu in nde ran 'yomt'ēni ma ja'ih, hingui sā ga øth a, nguetho nu ma ja'ih bi zān Oja dim 'burpu ra Hmu. ¹⁴ Ne da xox Oja ma ja'ih nanguε rá ts'edi, tengu thoho a ra Cristo bi xox 'bu mi du. ¹⁵ Ha hin guí pahmbu ngue nu ma ja'ih, gue'a rá ja'i ra Cristo a. Ha da zā ga haj n'da xequi rá ja'i ra Cristo, ngue ga øt' ran 'yomt'ēni, tengu'bu n'danja'i tho ga øt'be n'da ra xisu ra 'yomt'ēni. Pe hingui sā ga øth tengu a. ¹⁶ Pe gue'a i øt' ra 'yomt'ēni bu na nu Oja, tengu bi mam bu ja rá t'ohni, ngue nu'u mi yonja'i, pegue bi 'yøt'e tengu'bu n'danja'i tho bi gohi. ¹⁷ Pe nu'a ra ja'i 'bu in 'youi ra Cristo, tengu'bu n'danja'i tho da 'yøt'ui. ¹⁸ Jananguε'a da zā guí 'dahmb buya nanguε'a ran 'yomt'ēni. Nguetho

nu mi'da y_u ts'oqui di ts'onba b_u maxøts'e rá ngu Ojå, p_e nu ran 'yomt'ɛni di ts'onba b_u mbo rá ngu Ojå. ¹⁹ Ha hin guí pãhmb_u ngue nu ni ja'ih_u rá nguse rá Hogandãhi Ojå a, nguetho 'b_up_u mbo ma ja'ih_u a, gue'a bi 'daj_u Ojå a. Ne nu ni ja'ih_u hin ni mbeti zeh_u a. ²⁰ Nguetho Ojå bi 'yøt'e rá mbeti ah_u, ne tengu'b_u x_m hmadi bi gut'i. Janangue'a ga ørpah_u rá 'b_efi Ojå nangue ma ja'ih_u ne nangue ma mbuih_u.

7

Ran zofo nangue ran thãti

¹ P_e nuya ga xi ah_u a guí ängah_u. Ne ya dí xi ah_u ngue x_un ho 'b_u da zet'a n'da ran 'yoh_u, hin da hyon rá xisu. ² P_e ɛmm_e x_un ngu ran 'yomt'ɛni i ja. Janangue'a man'da x_un ho 'b_u dim 'b_uh rá xisu n'da ran 'yoh_u, ne dim 'b_uh rá ndø n'da ra xisu. ³ Nu ran 'yoh_u i jatho dim 'b_uhmi x_un ho rá xisu. Ne ngutho ra xisu, i jatho dim 'b_uhmi x_un ho rá ndø. ⁴ Nguetho nu n'da ra xisu hin di manda zeh_e a rá ja'i zeh_e, pegue di manda a rá ndø. Ne ngutho n'da ran 'yoh_u hin di manda zeh_e a rá ja'izeh_e, pegue di manda a rá xisu, nguetho n'dat'a ram 'b_ui øt'e. ⁵ P_e hin da 'ue'a n'da nangue rá xisu, ne xín da 'ueh ra xisu nangue rá ndø. P_e hinda hønt'b_u gá b_emhb_u gan yãh_u Ojå 'da y_u pa da zã gui s_eth_u. P_e i jatho 'da'angu guim b_emhb_u ni xisuh_u. Ne m'bejua b_uya da zã gan yãh_u ni xisuh_u mahøn'a. Nguetho nu'b_u nya'a ts'_u y_u pa hin gui yãh_u ni xisuh_u, xømh_uma thoho da hyã ah_u ra zĩthu 'b_u hingui sã gui s_eth_u. ⁶ Nu'a dí xi ah_u, tengu'b_u n'da ran t'ɛdi. P_e hin dadí h_ec'ah_u 'b_u guín nde

gan thąth_u o xin guín nde gam 'b_usch_u. 7 P_e dí ęnseğä ngue x_un ho 'b_u gątho dim 'b_use tengugä. P_e hingui sä, nguetho n'da ngu n'da bin 'daj_u ra ts'edi nangu Oj_ą, ngue 'dahma 'dan'yo ga 0th_u n'da ngu n'daj_u. 8 P_e dí xi ah_u, nu'_u to'o hinga na din thąti, ne'_u x_un du y_u xisu, ne'_u x_un du y_u nd0, man'da x_un ho 'b_u ya hin gan simhb_u, tengu thohogä. 9 P_e nu'b_u hingui sä da zethoho n'da, man'da x_un ho da hyon rá_m p_epiui, ngutho n'da ra xisu, ne ngutho n'da ran 'yoh_u. Nguetho ęmme di x0mb_ui ngue njongui 'b_uhmi. 10 N_e dí xi _u to'o i 'b_uhmi y_u nd0, hingui sä da zogui. 11 N_e nu'b_u bi zoh rá nd0 n'da ra xisu, i jatho dim 'b_use, o gue dim 'b_uhmi mah0n'a a rá nd0. N_e ximangutho n'da ran 'yoh_u, hingui sä din xummi a rá xisu. N_e nuna ran t'ędi i jaua dí xi ah_u, him mam hmansęgä, p_egue rá_m hma ma Hmuh_u ra Jesucristo 'b_u mi'b_ucua ja ra ximhäi. 12 N_e nu man'da ram hma dí xi ah_u him bi man'a ma Hmuh_u 'b_u mi 'b_ucua. N_e nu'a ram hma dí xi ah_u, nu'b_u n'da ra cu, ngue hing ra 'yęc'y_ei a rá xisu, p_e nu ra xisu 'b_u in nde ma zä dim 'b_up_u, p_e man'da x_un ho 'b_u di thoqui dim 'b_uhmi. 13 N_e ngutho n'da ra xisu 'b_u ra 'yęc'y_ei, ne hing ra 'yęc'y_ei a rá nd0, p_e nu rá nd0 'b_u ma zä in nde dim 'b_uhmi a rá xisu, p_e man'da x_un ho 'b_u di thoqui dim 'b_uhmi. 14 N_e nu Oj_ą di jamansu n'da ran 'yoh_u ngue hing ra 'yęc'y_ei, ngue'b_u ra 'yęc'y_ei a rá xisu. N_e ngutho n'da ra xisu ngue hing ra 'yęc'y_ei, p_e Oj_ą di jamansu ngue'b_u ra 'yęc'y_ei a rá nd0. Nu'b_u hin xtan jab_u, ya hin xtí j_ąp Oj_ą ni t'uhnih_u 'b_u. P_egue ya maj_ąpi nangu Oj_ą _u. 15 P_e nu'a ran 'yoh_u hing ra 'yęc'y_ei, o gue n'da ra xisu, ne nu'b_u in nde da zo a ra 'yęc'y_ei mi 'b_uhmi, man'da x_un ho 'b_u di

thøtho da mba. Ne hingui sä da 'yørpa ra ts'edi dim 'buhmi 'bua ya hingui nde. Nguetho Oja bi zängahu dam 'buanhohu ngue nte man sui din ja. ¹⁶ Ne nu'bua gui 'buhmbua hingyua 'yεc'yei, xømhma thoho da yan yá mbui 'bua gui fäxhu da ðin ra 'yu, ne'ahu gyá xisuhu, ne'ahu gyun 'yohuhu. ¹⁷ Pe jatho gui 'yøthu a dí bømanho a rá ts'edi bi 'da ahua Oja, n'da ngu n'da ahua, ngue nda'a bi zän Oja gdám 'buhmbua, tengu gmí øthu 'bua hin ní zon'nahua Oja. Ne ngutho dí xicä mi'da ngue hønba go harua i ja yám peti yua 'yεc'yei. ¹⁸ Ne nu'ua to'o nthequi yá xifani 'bua mi 'yεc'yei Oja, pe i jatho guexta'a rá hmepya yá ja'i nguetho yua judío. Ne nu'bua n'da ngue him mán thequi rá xifani, pe hin da bæni ngue m'bejua tho da hyequi. ¹⁹ Nguetho nte ni mba tho 'bua am hmepya uague hin'na. Pe man'da i jats'editho ga øthu a i xijua Oja. ²⁰ Pe n'da ngu n'da da 'yøt'e nda'a da zä däm 'bui, tengu mi øt 'bua hin ní 'yεc'yei. ²¹ Nu'bua gmín 'yεhehu bu 'bua yua ja'i 'bua gmí dáp ni mbuihu Oja, pe hingui jatho gui päh ni 'befihu. Pe nu'bua da xi a ni hmuhu ngue gui pømhba, pe man'da xun ho 'bua gui pømhba buya. ²² Ne nu'bua n'da ra 'yεhe, 'bua mi dáp rá mbui ra Cristo, bi mba ma thøgue bu na nu Oja. Ne ximangutho n'da ra ja'i ngue him bin 'yεhe, pe bin 'yεhe nangue ra Cristo. ²³ Ngue nu Oja bi 'yøt'e yá t'uhni gahu, ne tengu'bua xam hmadi bi gut'i. Janangue'a 'yo gui tenthohohua 'be'a di 'ber ahua gui 'yøthu yua ja'i 'bua i xi ahua gui 'yøthu yua ts'oqui. ²⁴ Ne n'da ngu n'da ahua, ma zi cu ahua, gui thoqui gui 'yøthohohua ni 'befihu, tengu gmí øthu 'bua hin gni 'yεc'yehua Oja. Pe man'da gui thoqui gui 'yøthu xun ho guerua da numanho Oja. ²⁵ Ne

nu man'da ram hma guí ängah_u nangue'u njo'o yú xisu o yú ndø, pε hin'y_u n'da ram hma bi mansε a ma Hmuh_u ra Jesucristo 'b_u mim 'b_ucua ja ra häi. Pε ga xi ah_u a dí m bεngä. Nε x_un ho 'b_u gui 'yøth_u a dí m mangä, nangue a rá mate ma Hmuh_u bi 'dac ran 'yomfεni. ²⁶ Nε nu mam hmangä dí xi ah_u ya, nangue njo'o yú xisu o njo'o yú ndø, x_un ho 'b_u din jatho tengu in ja ya. Nguetho nu'u y_u pa jab_u ya, x_un hεitho 'b_u gan nuh_u y_un unbi 'b_u dán simhb_u. ²⁷ Nε nu'b_u n'da i 'b_uh rá xisu, hin da bεni ngue da hεgui, nε nu'b_u n'da njo'o rá xisu, hin da bεni da hyoni. ²⁸ Pε nu'b_u guín ndeh_u gan simhb_u, hin guim bεmh_u ngue ra ts'oqui a. Nε nguetho 'b_u n'da ra hmute da bεni din thäti, pε hin da 'yεmbi ra ts'oqui a. Pεgue nu'b_u gan simhb_u, man'da x_un hεi ram 'b_ui gui 'yøth_u, xinda gue'b_u njon xtím 'b_u ah_u. Nε dín nde gan y_un ah_u nangue u x_un hεi. ²⁹ Ma zi cu ah_u, nu'a nam bøn a dí xi ah_u, him min ngu y_u pa dam 'b_uhmb_u ua ja ra ximhäi. Janangue'a i jatho ga humbah_u ga juahmb_u n'dihi rá 'bεfi Ojå y_u pa ní mba b_u. Nε nu'u to'o i 'b_uh yú xisu b_uya, nε xingui ts'u da bεni da 'yε'ts'a rá 'bεfi Ojå nangue a rá xisu. ³⁰ Nε hingui sä nya'a ga εsh_u rá 'bεfi Ojå 'b_u ya dín nuh_u ra dumb_ui, nguetho dí xønhd_u ga juahmb_u n'dihi rá 'bεfi Ojå. Nε xingui sä nya'a dan johyah_u nangue ma amigoh_u, xínga gue'u dí tämh_u nya'a gan numanhoh_u. ³¹ Nε nguetho u to'o gätho i øt' yú 'bεfi zεhε ua ja ra ximhäi, pε man'da zi ts'utho da bεni. Nguetho mi ts'utho da guadi 'bε'a gätho dín nuh_u ya. ³² Janangue'a dín nde ah_u ngue man'da ts'utho guim bεmh_u 'bε'a di hεn ah_u ua ja ra ximhäi. Nε nu'b_u n'da ran 'yoh_u ngue njo'o rá

xisu, pε man'da εmμε da bεn a rá 'bεfi Oja, nguetho 'bησε, nε i honi 'bε'a da numanho Oja. ³³ Pε nu'bη ya i 'bηh rá xisu, nε hinga hont'a rá 'bεfi Oja da hyom bηya, nε'a rá xisu da numanho nε da hyonbi 'bε'a gätho da hyoni. ³⁴ Nε nu'a n'da ra xisu ngue njo'o rá ndø, pε man'da da zä hont'a rá 'bεfi Oja da bεni da 'yøt'e. Pε nε'a rá ja'i nε'a rá mbηi hont'a rá 'bεfi Oja øt'e. Pε nu'a ra xisu 'bη ya i 'bηh rá ndø, nε da 'yøt'e dí numanho a rá ndø. ³⁵ Nε nuna dí xi ahη dín nde ga fäx ahη, nε hin dín nde ga ηn'nahη. Nε dín nde ahη gui 'yøthη a xηn ho, ngue hin di hεi ni mbηihη 'bη gui 'yøthη rá 'bεfi Oja. ³⁶ Pε nu'bη n'da ran 'yohη ngue i 'bη a n'da rá t'ixu, nε ya bi zøn ra ora din thäti. Nε im bεni hingui ho 'bη da zəmmi, nε εmμε in nde rá t'ixu din thäti, xηn ho 'bη di tharpa a rá t'ixu, nε hin da 'yεmbi ra ts'oqui a. ³⁷ Pε nu'bη n'da ran 'yohη hin te im bεn rá mbηi ngue din thät'a rá t'ixu, nε nu'bη ja rán t'εdi rá ta da zä da xifi, pεgue man'da xηn ho 'bη dim 'bätprη. Nε n'dat'a im bεni ngue gue'a xηn ho da 'yøt'a. Nε da baði xηn ho a bi 'yør bηya. ³⁸ Janangue'a nu'η to'o di tharpa yá t'ixu, xηn ho i øt'e, pε nε'η to hingui nde di tharpa yá t'ixu, pε man'da xηn ho i øt'η. ³⁹ Pε nu'bη n'da ra xisu bi hyon rá ndø, pε i jatho dim 'bηhmi gätho yη pa i 'bη a rá ndø. Nε nu'bη ya bi du a rá ndø, 'bη in nde din thät mahøn'a, xηn ho ngue din thäti, pεgue n'da rá mi'yεc'yεiui din thätui mahøn'a. ⁴⁰ Pε dí εnsegä ngue man'da din johya 'bη hin din thäti mahøn'a. Nε dím bεni ngutho di bεngä rá Hogandähi Oja.

8

Da yηn t'änni nangue yη 'bøts'e

1 Nε nuya dín nde ga xi ah_u a gá 'yängah_u, 'b_u da zä gui sah_u a ra ngø xí 'bøspa _u y_u hyäte oja, uague hin'na. Nε majuani guim mamhb_u ngue gätho gah_u dí p̄ahmb_u x_un ho a. Pε nu'a gní p̄ahmb_u, gue'a gnín 'yεxtah_u a. Pε man'da gue'a ran huεcate nan te rá 'bεfi Oja a. ² Pε nu'b_u guí εnseh_u guí p̄ahmb_u ran 'yomfεni, pε guer_u na fap_u b_uya ngue hinga ná p̄ahmb_u x_un ho, nguetho guidín 'yεxh_u. ³ Pε nu'b_u majuani dín numanhoh_u Oja, nε dí comhb_u rán 'yomfεni Oja 'b_u. ⁴ Nuya, nu'u 'be'a gätho bí 'bøspa _u y_u hmite, pε dí p̄ahmb_u hing y_u oja _u εmbi n'youi. Nε dí p̄ahmb_u n'datho Oja 'b_ui, nε hønt'a i ja rá ts'edi a. ⁵⁻⁶ Nε madague'b_u t'εmbi 'b_uh y_u oja ua ja ra häi nep_u mahεts'i, nε t'εmbi x_un ngu y_u oja nε y_u hmu, pε nuju, hønt'a n'datho a Oja dí 'b_uhmb_u, ngue ra Ta, nε bi zänni 'be'a gätho i ja, neju bi zängah_u ga ørpah_u rá 'bεfi. Nε hønt'a n'datho a ra Hmu dí 'b_uhmb_u, ngue gue'a ra Jesucristo a, nε gue'a í 'yøt' Oja 'be'a gätho i ja, nε gue'a bi 'daju ra te x_un ho ma mb_uih_u a. ⁷ Pε hinga gätho y_u cu guí 'b_uhmb_u i p̄adi x_un ho nangue _u y_u hyäte oja, nε zai mi thande _u, janangue'a εna guexta'a im bεm 'b_u ya bi za a ra ngø xí 'bøts'e. Nε i εnse ngue'a ra ts'oqui a 'b_u ya bi za, nguetho hinguin zaqui yá t'εc'yεi. ⁸ Pε hinga gue y_un ts'ihmε dí sih_u nan numanhoju Oja. Xín gam bεmh_u ngue'a nan numanhoju a 'b_u dí sih_u o hin dí sih_u. ⁹ Pε i jatho gui jamansuf_u yá mb_ui ni cuh_u. Nε mamí jaf_u da dang b_u ja ra ts'oqui, nguetho hinga na p̄adi 'be'a guí øth_u 'b_u guí øth_u a guí p̄ahmb_u x_un ho. ¹⁰ Pε xi'b_u da nu ah_u 'da ni cuh_u gue'a guí sihmeh_u b_u ja yá nij_u y_u hmite. Nε guí p̄ahmb_u x_un ho 'be'a guí sih_u. Pε nu'u

ni cuh_u im bεnεε gue'a ra ts'oqui a 'b_u da ts'i. Ne xi'b_u sä da 'yεna da hyut'an zamb_ui da zi _u xí 'b_ox b_uya. ¹¹ Jananjab_u nu nin 'yomfεnih_u gue'a nam 'bεh ni cuh_u a, nguetho hinga na p̄adi x_un ho. Pε nu'_u ni cuh_u, gue'a í du ra Cristo a ngue da ȳanba yú te. ¹² Janangue'a nu'b_u ngub_u guí øth_u, pε guí ørpah_u ra ts'oqui ra Cristo 'b_u, nguetho guí ørpah_u ra ts'oqui ni cuh_u ngue hinguin zaqui yú t'εc'yεi, nε guidí ts'onbah_u yú mb_ui. ¹³ Ne nugä drá Pablogä, nu'b_u gue'a ra ngø dí sagä nin unba rá mb_ui n'da ma cu, pε man'da x_un ho 'b_u him man ga sagä ra ngø 'b_u, janangue'a hin ga japi da mbeng b_u ja y_u ts'oqui n'da ma cu.

9

Da bεni nda'a x_un ho da 'yøt' yú 'bäih_u ra Cristo

¹ Ne nugä man'da ja man t'εdi xcá øt'ä 'be'a gätho dín numanho ga øt'ä, nguetho majua_uni ma 'bäigä'be a ra Cristo, ngue dá nusegä a ra Hmu. Ne mf̄adi majua_uni bin 'dac man t'εdi nguetho dá ja ah_u gá 'yεc'yεih_u Oja nanguε rām fäts'i ra Hmu. ² Ne masque i 'b_uh mi'da εngui him ma 'bäigä'be ra Cristo, pε nu'ah_u guí p̄ahmb_u, nε mf̄adigui nanguε ah_u. ³ Ne gue'a ga xicä _u to'o da 'yängui nanguε man t'εdi. ⁴ Ne i ja man t'εdi xcá t̄ah man zäbi o xtín 'dac man ts'ihmε. ⁵ Ne i ja man t'εdi xcán that'be n'da ra xisu, ngue ma mi'yεc'yεi'be, nε xcá sits'i høn_u go hap_u dí 'yo, tengui i øt'_u yán 'yoh_u ra Cristo, nε ra Pedro, nε mi'da yú 'bäih_u ra Cristo. ⁶ Pε ha guím bεmh_u hin'y_u man t'εdi'be a ra Bernabé ngue xcá ε'ts' ma 'bεfi zεhε'be ngue'a ná t̄ah man ts'ihmε'be. ⁷ Nguetho njo'o n'da ra dof̄ai i juzεhε

yá gasto zεhε. Nε n'da ra ja'i 'bη i øt' ran uandät'ä i jant'εdi da zi. Nε yη ja'i 'bη di 'yεh yá de'yo, i jant'εdi da zip yá xi'ba η yá de'yo 'bη in nde. ⁸ Pε hinga hønt'η yη ja'i im ma tengu na dí xi ahη, pε nε'a Oja im ma tengu na, nε gue'a mán t'o't'i bη ja rán t'εdi Oja a. ⁹ Nguetho nu'a rán t'εdi Oja bi 'yo't'a ra Moisés: “Pε nu'bη n'da ra mbændani i pη, hingui sä da thurpa rá nde, n'damhma da zä da za η yη xi'yømpøhø i jabη,” bi 'yεna. Pε ha gam bεmhbη hønt'η yηn dani in nu Oja. ¹⁰ Ha hin dí pηmbη ngue nejη da t'ørcahη a i hmangua, nguetho n'da ran t'uti a, man t'o't'i nanguejη. Nε tengu'bη dadím pεhbη bη ja ra häi, ngutho η yη dujη nε'η yη mbejη, nε xηn ho 'bη da bεni da dāh yún zäbi nangue yá 'bεfi øt'e. ¹¹ Nε nugä'be tengu'bη ya dá tu'be ra hmudä bη guí 'bηhbη nangue ra te. Pε xiya ha guím bεmhbη hingui ho 'bη xcá xoc'be ngue ga si'be. Nu'a nam bøn'a dí xi ahη, tengu'bη ya xquí jurca'be. ¹² Pε nu'η mi'da yη xänbate i hani 'be'a guídí unhdη, nε man'da i ja man t'εdi'be xcá ham'be 'bη xcá nde'be. Pε hinga gue'a dí hongä'be ngue'a ga tå'be. Xηn ngu η gätho dadín 'yεpta'be, nguetho dí su'ahη hin xquí hyamhbη a rán ho ma'da'yo ra Cristo. ¹³ Pε guí pηmbη 'be'a i øt'η to'o dim pεpη ja yá nijā ma mijudíohe, hønt'a i tím bη ja ra nijā i si, nε gue'a nam pεp η yηn t'unni din t'un'na Oja bη. ¹⁴ Nε nguthogähe ya, ngue'a dí m mamhbe rán ho ma'da'yo ra Cristo, bi zän ra Hmu ngue gue'a dām pεpähe a rá m hma. ¹⁵ Pε hin dí øt'η yηn t'εdi gä bin 'daqui. Nε hinga gue'a nam bøn'a dá ot'ahη a, ngue gui 'dajη man zäbigä. Pε man'da xηn ho 'bη ga tugä, xinda gue'bη 'bo'o da 'uĩngui,

ne ndetho dí 'uega man johya. ¹⁶ Pε nu'bu hont'a ga ot'ä ngue ga mangä rá m hman ra Cristo, pe hin dí guah man johyagä a 'bu, nguetho gue'a ín 'dac ma 'befi a. Nguetho jats'edi tho gam mangä a ram hma. ¹⁷ Pε nu'bu mpähä thoho dí ot'ä rá 'befi ma Hmu, ne i ja 'be'a dí taha. Pε nu'bu dats'edi tho ga ot'e ts'atho, pe guemhma 'yo ma güenda ga juadi. ¹⁸ Pε 'be'a nin jurca 'bu mpähä thoho dí m man rán ho ma'da'yo ra Cristo. Pε man'da dí tah ran johya 'bu nte dí taca ra hme. Janangue'a man'da xun ho 'bu nte ga taha, madague'bu i ja man t'edi ngue xcá taha nangue'a ma 'befi. ¹⁹ Ne madague'bu hingan ts'anni ngue dan 'yehögä, ne njo'o n'da ra ja'i ngue'a ma hmu, pe dí cohi tengu'bu drä 'yehögä u gätho yu ja'i, nguepu da zä ga zedi da din ra 'yu xun ho u mi'da xun ngu. ²⁰ Janangue'a nu'bu dí 'buhmbe ma mijudíohé, ngue i ot' yun t'edi bi xi Oja yu judío, necä dí ot'ä u, madague'bu hin di mandagä u. Janangue'a da zä ga zerpa yú mbui da 'yεc'yεi ra Cristo. ²¹ Pε nu'bu dí 'buhmbe u hingui pah yun t'edi bi xi Oja yu judío, necä hin dí ot'ä u. Janangue'a da zä bu ga zedi da 'yεc'yεi ra Cristo. Pε hingui nde da ma ngue dí sotho u yún t'edi Oja, nguetho dí tendä a im man ra Cristo. ²² Ne nu'bu dí 'buhmbe u xun güent'i thoho yú t'εc'yεi, pe necä dí ot'ä tengu'bu xun güent'i thohogui, janangue'a i sä bu dí zedi da 'yεc'yεi ra Cristo. Ne gue'a dí ot'ä, ngue 'da'iguje n'da ngu n'da yu ja'i, ne dí honi xun ho 'bepu dí 'yεc'yεi yu ja'i. ²³ Guehna gätho dí ot'ä na, janangue'a da zä ga comhbu rán japi ra Cristo hont'a go to'o ní ja'i da hyan'a ran ho ma'da'yo. ²⁴ Pε guín nuhu yun t'uti nangue'u i tihí, madague'bu i

tihî, pε n'datho a i tãh ran t'unni. Pε dami tihmbu ya nguεpε da zã gui tãhmbu. ²⁵ Nε tengu thoho yuñ 'yεni ua ja ra ximhãî, εmme din jamansuse, nε hingui nde da 'yõt'a di hεni. Pε hõnt'a dim 'bēdi i tã u. Pε nu'bu in jabu ga øthü, ga tãhmbu a da hyät'i mazai. ²⁶ Nε nugã tengu'bu dí øt' ra 'dihi, dí hãx ra 'yu i uεntho bu hapu i ja ran tãhã. Nε tengu'bu 'bo'o dadín tun'be, pε hinga ha sãtho dí pucpi, pε dí pãdi hapu dí täpi xun ho. ²⁷ Pε dí sam zehε ma ngøc'yεi, dín ndepe da 'yõt'a dí xifi, n'damhma hin go ga 'becã a 'be'a dí xi'u mi'da nguε da ðãhã.

10

Ma hεcpi yu 'yεc'yεi nangue yu hmite

¹ Nε gue'a dín nde ahü gui pãhmbu a, ma zi cu ahü, nguε 'be'a bi 'yõt' mam bombøtahe maya'bu, gãtho mi cot ra güi bu ní mba u, nε bi zits'i. Nε gãtho bi 'daxpu 'danguadi ra thengdeja. ² Nε gãtho bin yãm bu ja ran unbi 'bu mi den ra Moisés, tengu'bu ya yá yãnte a. Nε janangue'a i t'εmbi tengu'bu bin xixyã nangue'a ra deja bu bi thogui nε ra güi. ³ Nε gãtho 'da'an zitho ra maná nguε ra hmε bi un Oja hapu ní mba. ⁴ Nε gãtho bi zi ra dehe bi bøm bu ja ra do, tengu'bu bi zip rán zaqui a ra Cristo, nε tengu'bu ya bin 'yohu ra Cristo bu ní mba u. ⁵ Nε madague'bu bi t'ørpe gãtho u, pε εmme xun ngu u him bi numanho Oja a bi 'yõt'e. Nε hõnbu go hapu bin c'uaxt' yá do'yo bu ja yu ðapo bi thogui. ⁶ Nε gue'a urcahu a, janangue'a hin gan ndehu ga øthü yu ts'oqui, tengu mi øt'u 'bu mi 'yo bu ja ra ðapo. ⁷ Janangue'a o guí thãndehu yu hyäte oja, tengu mi øt'i 'da u, tengu mán t'o't'i, nguε bin sihmε

8 Ne bim mihni, bi ndants'i bin ne 'b_u mi dānde ra pøte xí 'yøzehε. 8 Janangue'a hin ga øth_u ran 'yomt'εni tengu mi øt'i 'da, ne n'dapa thoho án du 'dāte ma hyu mahuāhi njā'i. 9 Pe hingui sā ga sāh_u ra Hmu nangue ma ts'oquih_u, tengu mi øt'i 'da, ne x_un ngu bi du, bi za y_u c'εya. 10 Janangue'a hin ga sāman'uh_u nangue Ojā, tengu bi 'yøt'_u 'da, ne gue'a bí mbεnh Ojā n'da ram 'bεhni mahεts'i ngue'a bi hyo _u. 11 Ne gue'a bin ja a tengu'b_u ya n'da ran t'uti ngue i suj_u dan jah_u b_u. Ne gue'a xmán t'o't'i 'bε'a dām 'b_uhm_u y_u pa i jab_u ya ngue rán zegui. 12 Janangue'a nu'b_u dí m bεmh_u tengu bi 'yøt'_u, pe hingui sā ga εmh_u, nangue ra ts'εdi bi 'daj_u Ojā hin'y_u 'bε'a ga suh_u. Pe i jatho εmme dam fāseh_u, ngue hin ga tǎnj_u b_u ja y_u ts'oqui. 13 Pe nu'b_u i ts'ác ma mb_uih_u ga øth_u y_u ts'oqui, tengu'b_u i ts'áp y_u mb_ui gātho mi'da y_u jā'i. Pe dí pǎhm_u di zerca ma mb_uih_u Ojā ga tǎf_u ran ts'āte. Pe nu'b_u εna da sij_u mi'da x_un hεi ngue hin da zā ga tǎf_u, hin di jaj_u Ojā gan nuh_u _u. Ne i urcah_u 'bεp_u dá tǎf_u _u dín nuh_u. 14 Ne nuya, ma zi cu ah_u, ne xingui ts'_u guim bεmh_u gui thāndeh_u y_u hyāte oja. 15 Ne guehna dá xi'ah_u na ya, nguetho i ja nin 'yomfεnih_u, ne sā gui pǎseh_u 'bε'a nam bøn'a dá xi ah_u. 16 Ne zai dí äf_u Ojā rán jāpi 'b_u dí sih_u ran ts'ihmε bi zān'na ra Cristo b_u ja ram peti. Ne nu'b_u dí sih_u rán gui ra uva, ha hin dí m bεmh_u ngue dí comh_u rá ji ra Cristo ngue bi hogah_u. Ne'b_u dí xεmh_u ra hmε ne dí sih_u a, ha hin dí m bεmh_u ngue dí comh_u rá jā'i ra Cristo ngue bi unba 'b_u mi hogah_u. 17 Madague'b_u εmme x_un ngu j_u ngue dá sih_u _u, pe n'dat'a ra hmε, ne gue'a ní 'yørcah_u n'datho ma jā'i dí comh_u

a ra Cristo. ¹⁸ Ne tengu bi 'yøt' ma mi'israelhe, gä bi zi yæn t'unni mí pa nt'unni Oja, ne gue'a í gomhma rá te Oja a. ¹⁹ Janangue'a hin nin säh_u gui comhb_u a i si _u pa m'bøspe y_u hmite, madague'b_u hingui ndæxqui _u y_u ngø i pa m'bøspe _u, ne hin'y_u yú ts'edi _u y_u hmite. ²⁰ Pægue dí xi ah_u, nu'u 'da ngue hingui pã Oja, i pøspa y_u hmite, pægue y_u zïthu i hani. Janangue'a hin dín nde'ah_u gui com'ma gui sih_u _u yú 'bøts'e, n'damhma hin gui comhb_u rá 'bæfi y_u zïthu. ²¹ Hingui sä ga thecpah_u rá tasa ra Cristo 'b_u dí thecpah_u rá tasa y_u zïthu. Ne hingui sä ga comhb_u rá ngøc'yæi ra Cristo 'b_u dí comhb_u yú 'bøts'e y_u zïthu. ²² Uague guím bæmh_u go gui muth_u a Oja. Ha man'da i ja ni ts'edi_u xinda gue Oja.

I sä 'bæ'a da 'yøt' y_u 'yæc'yæi, pæ da bæñ ran huçcate

²³ Majuani a ram hma ngue da zä ga øth_u 'bæ'a go dín numanhoh_u. Pæ nu'b_u ga øth_u 'bæ'a gä i ja, hinga gä xæn ho b_u dán gohi. Majuani da zä da 'yøt'e hønt'a go numanho n'da ra ja'i, pæ hinga gätho nan te rá 'bæfi Oja _u. ²⁴ Pæ i jatho ga huanhd_u nda'a man'da xæn ho, ngue da zä ga fäxh_u _u mi'da, ne hin nangué man hoseh_u. ²⁵ Pæ dami sih_u 'bæ'a gätho i 'bä b_u ja ra tai, ne hingui jatho gui 'yänhd_u 'bæ'a di ja a ra ngø 'b_u m'bøts'e o hin'na. ²⁶ Nguetho gätho rá mbeti Oja _u gätho i ja ua ja ra häi, ne ra ngø, ne'a ra ximhäi b_uya. ²⁷ Ne nu'b_u 'bo'o da zix'ah_u na ts'ihmæ b_u ja yú ngu _u hing y_u 'yæc'yæi, ne nu'b_u guín nde gui mbähä, dami sah_u 'bæ'a gätho di 'da'ah_u, ne hin te gui 'yänhd_u, ne o guím bæmh_u ngue di hec'ah_u Oja ngue gui sih_u. ²⁸ Pæ nu'b_u n'da ngue da xi'ah_u: "Nuna ra ngø bi mba m'bøspe y_u hmite,"

da t'ɛn'ah_u, pɛ o guí sih_u b_uya, janangue'a hin gui ɯnbah_u rá mb_ui a to bi xi'ah_u, nguetho im bɛni hingui nde Ojã gui sih_u a. ²⁹ Nguetho i jatho gui jamansup rá mb_ui ni mija'iuu, madague'b_u guí pãdi ngue x_un ho a ra ngø. Pɛ masque 'b_u'i 'da ah_u guín nde gui 'yãngah_u: “Hanja ngue ga ɛt' man ts'ihmɛh_u 'b_u 'bo'o hingui numanho a, pɛ tengu'b_u hin'y_u ma ts'ɛdih_u 'b_u. ³⁰ Nɛ nu'b_u dadí unhde ra jamadi Ojã nangue man ts'ihmɛ dí sihe, hanja ngue sä dí c'aman'uje ɯ 'da,” gue'b_u 'bo'o da 'yãngui. ³¹ Pɛ dí xi'ah_u, dami jamansuh_u a guí øth_u, uague ran ts'ihmɛ guí sih_u, o 'bɛ'a gãtho guí øth_u, pɛ hønt'a dí t'ɛspa Ojã gui 'yøth_u. ³² Nɛ ɛmmɛ ga jamansuh_u 'bɛ'a dí øth_u ngue njon ga jaf_u da dãngui, xinga n'da ra judío, xinga gue'u hing y_u judío, nɛ xinga gue'u ma mi'yɛc'yɛih_u. ³³ Nguthogã ya, ɛmmɛ dí honi ngue ga øt'ã 'bɛ'a gãtho da numanho mi'da y_u ja'i x_un ngu, nɛ hin dí honi 'bɛ'a dín numanhosɛgã. Pɛgue dí honi nangue mi'da, nguɛp_u da zã da dɪn ra tema'da'yo ɯ gã mi'da x_un ngu.

11

¹ Pɛ dí xi'ah_u gui tɛnhd_u a dí øt'ã, nguetho dí øt'ã a i øt'a ra Cristo dí tɛndã.

'Bɛ'a da 'yøt' y_u xisu b_u ja ram pɛti

² Pɛ x_un ho guí øth_u ngue'a guím bɛnthoh_u 'bɛ'a gãtho dá xi'ah_u, ngue bi bɛngã Ojã ga xi'ah_u. ³ Pɛ dín nde ah_u gui pãhmb_u, ngue nu ra Cristo, go rá hmu n'da ngu n'da ran 'yoh_u, nɛ nu y_u xisu, tengu'b_u yú hmu ɯ yú ndø. Nɛ dín jah_u b_u nangue Ojã. Nɛ in jab_u a ra Cristo, rá Hmu a Ojã a. ⁴ Pɛ nu'b_u n'da ran 'yoh_u i yaui Ojã b_u i ja ram pɛti, o gue

im man ram hma, pε hingui sä da hyu'ts' rá fúí, tengu'b_u hin'y_u rá ts'edi. ⁵ Pε nu'b_u n'da ra xisu i yaui Oja b_u ja ram peti, o gue im man ram hma, i jatho da gomp' rá ya, ngue hin da mispa a rá ndø, nε hin da 'yøt'e tengu'b_u nt'axi rá ya. ⁶ Pε nu'b_u n'da ra xisu hingui nde da gomp' rá ya, man'da x_un ho 'b_u da 'ya_x rá ya 'b_u. Pε nu'b_u guím bεmh_u ra 'ya_{sä} 'b_u nt'axi n'da ra xisu, o gue'b_u tengu'b_u hin'y_u yú xtá, pε man'da x_un ho 'b_u xtán gomp' rá ya. ⁷ Pε nu n'da ran 'yoh_u hingui sä da hyu'ts' rá fúí b_u ja ram peti, nguetho i udi i ja rá ts'edi x_un ho, tengu 'b_u gue_ε Oja i 'b_up_u. Pε nu n'da ra xisu i udi man'da ja rá ts'edi n'da ran 'yoh_u. ⁸ Nguetho mbúdi bi 'yøt' Oja a ran 'yoh_u, nε m'bejua b_uya bi thácpa n'da rá do'yo'bøts'e a ran 'yoh_u, nε gue'a í t'øt' ra xisu a b_uya. ⁹ Nu ran 'yoh_u hin í t'øt'e ngue da mbäx'a ra xisu, pε í t'øt'a ra xisu ngue da mbäx'a ran 'yoh_u. ¹⁰ Nε ε gue'a dí m mangä a, ngue nu y_u xisu i jatho da gomp' yú ya, janangue'a da 'yudi ja yú ts'edi yú ndø. Nε gue'a dí n numanho yám 'behni Oja mahéts'i a b_uya. ¹¹ Pε nu b_u ja rá 'befi ra Cristo, hin da bømanho 'b_u hønt'u y_un 'yoh_u dim pεp_u, xín da bømanho 'b_u hønt'u y_u xisu, pεgue gätho 'da däm fäxtah_u u. ¹² Nguetho majuani nu'a ra xisu nt'øt'e nangue rá do'yo'bøts'e a ran 'yoh_u, pε guexta'a majuani í m 'b_u a n'da ran 'yoh_u nangue rá mbe. Nε gätho bi zän Oja din jab_u. ¹³ Pε dami bεnsεh_u 'be'a man'da x_un ho gui 'yøth_u, nangue n'da ra xisu 'b_u in yaui Oja, 'b_u hingan jo'mi rá ya. Ha guí εmh_u x_un ho i øt'e uague hin'na. ¹⁴ Nε dí pa_hmb_u 'ya_{sä} 'b_u xtá mba rá ya n'da ran 'yoh_u. ¹⁵ Nε ngutho n'da ra xisu, gue'a ní nεcmanho a rá xtá 'b_u

xu mba. Ne gue'a í ts'anba n'da ra xisu a, ngue'a xtá mba yá xtá, tengu'bu ya rán jo'maya a. ¹⁶ Pe nu'bu 'bo'o in nde dán junt'a 'be'a dí xi ah, pe hingui sä dán junth a. Ne i jatho ga xifi ngue ngutho i t'orpu ja mi'da yám peti yu 'yεc'yεi.

Da hnumansu ran ts'ihme bi zän ra Hmu

¹⁷ Pe nu'a man'da ga xi ah ya, hingui sä ga εn'ah xu ho guí øth. Nguetho hingui sä di zet'a ni mbuih a guí øth bu ja nim petih, pe man'da di ts'on'nah. ¹⁸ Nguetho i siqui 'be'a guí øth 'bu guídím petih, guídín junth n'da ngu n'da ah. Ne dí εc'yεi ngue majuañi a i siqui. ¹⁹ Masque guím bεmhbu jatho gan heju. Pe gueru bi fadi nda'a majuañi yu 'yεc'yεi. ²⁰ Nguetho nu bu ja nim petih guí sihmeh, pe him majuañi gue'a ran t'øt'e bi xic ma Hmuh guí øth. ²¹ Pe nu'bu ra ora guí sihmeh, εmme guídín uεmhbu nin ts'ihmeh n'da ngu n'da ah. Nu'u da xinga n'damhme gá unhd, ne nu'ah buya gue'bu go εmme gán niyah. ²² Ha hin'yu ni ngumhb ngue gan sihmeh bu. Nguetho guídí ts'onbah rá 'befi Oja, ne guídí 'yāsābah u ni cuhu nte gá unhd. 'Be'a guí εna ga xi ah. Ha guí εna ga εn'ah xu ho a guí øth. Pe hin'na.

Nangue 'be'a nam bøn a ran ts'ihme bi zän ra Hmu

²³ Janangue'a dín nde ga xi ah mahøn'a ya 'be'a nam bøn a ran ts'ihme bi zän ra Hmu. Ne tengu thoho bi xängä ra Hmu, ne ngutho dí xi ah. Ngue n'dat'a ra xui bi mba ma dä ra Hmu Jesús, ne bi hyac ra hme, ²⁴ bi 'yäp ra jamadi Oja ne bi xem buya. Ne bi 'yεna: “Dami sihu na, nuna ma ngøc'yεigä na, ngue dín unbi nangue ah. Ne

gui thoqui gui 'yøth_u na, n'damh_{ma} guim b_ɛn_ju.”
²⁵ Nu'b_u mi jua a bi zi a ra hm_ɛ, bi d_ɛc a ra tasa b_uya,
 ngue mi po ra gui'uva, n_ɛ bi 'y_ɛna: “Nuna nam b_øni
 ngue ya di hoc'ah_u x_un ho ra 'da'yo'y_u da 'yøt'ah_u
 Oj_ɔ nangu_e ma jig_ä. N_ɛ n'dand_i ngu n'dand_i gui
 sih_u, guim b_ɛn_ju dá tug_ä nangu_e ah_u,” bi 'y_ɛn'a ra
 Jesús. ²⁶ Janangu_e'a n'dand_i ngu n'dand_i ga sih_u
 ra hm_ɛ n_ɛ ra gui'uva, dí uhmb_u rán d_ɛte ra Hmu
 gue'b_u go bá pengua mah_øn'a.

'B_ɛp_u dá f_ɛn ran ts'ihm_ɛ bi z_än ra Hmu

²⁷ P_ɛ nu'a to'o hin din 'yomf_ɛni, n_ɛ sä i si a ra
 hm_ɛ n_ɛ ra gui'uva, ya i ja rá ts'oqui, nguetho hingui
 numansup rán d_ɛte a ra Hmu bi du. ²⁸ Janangu_e'a
 i jatho m'bet'o da b_ɛs_ɛ n'da 'b_ɛ'a i ja mbo rá mb_ui,
 n_ɛ nub_uya da z_ä da zi ra hm_ɛ n_ɛ'a ra gui'uva.
²⁹ Nguetho nu'b_u i si a ra hm_ɛ n_ɛ i si rán gui ra uva,
 n_ɛ hingui_m b_ɛni 'b_ɛ'a ín _unba ra Hmu 'b_u mi du,
 n_ɛ h_ønt'a ran _unbi da nu a. ³⁰ N_ɛ gue a gui øth_u a,
 janangu_e'a x_un ngu x_un _u ah_u n_ɛ x_un güent'i ah_u,
 n_ɛ ya xcá tuh_u 'da ah_u. ³¹ P_ɛ nu'b_u m'bet'o dadí
 ju_ɔnbazeh_ɛ ma mb_uih_u, hin da zegbah_u ra Hmu
 'b_u. ³² P_ɛ nu'b_u hin dadí ju_ɔnbazeh_ɛ ma mb_uih_u,
 guemh_{ma} da 'yørcah_u ram f_ɛi 'b_u. P_ɛ man'da x_un
 ho 'b_u da mb_ɛgbah_u ra Hmu ya, n'damh_{ma} hinga
 'darp_u gan nuh_u ran _unbi ra ximhäi. ³³ Janangu_e'a
 ma zi cu ah_u, nu'b_u guidím petih_u, ngue gui sih_u
 ra hm_ɛ n_ɛ ra gui'uva, nde'b_u hin gan u_ɛnseh_u, p_ɛ
 gui tømhb_u din 'da ah_u n'da ngu n'da ah_u. ³⁴ N_ɛ
 nu'b_u 'bo'o i tumanthuhu, hin da b_ɛni din sih_um_ɛ
 b_u ja ram peti, p_ɛ jatho 'b_ɛ din sih_um_ɛ b_u ja rá ngu,
 n'damh_{ma} hin da mb_ɛp ah_u Oj_ɔ nangu_e'a nim peti

guí øthɯ. Nε nu'a 'bε'a gätho man'da guí øthɯ, ga hoc'ahɯ 'bɯ dá mba bɯ.

12

'Dahma 'dan'yo yú ts'edi bi un rá Hogandəhi Oja

¹ Nε nuya ma zi cu ahɯ, dín nde ahɯ gui pəhmbɯ 'bε'a nam bøn a ra ts'edi di 'dajɯ rá Hogandəhi Oja nangue ga ørpahɯ rá 'bεfi 'dahma 'dan'yo. ² Guí pəhmbɯ 'bε'a gá 'yøthɯ 'bɯ him maní 'yεc'yεihɯ, nε gá hyə 'dahɯ yɯ hyäte oja, nε hingui yə ɯ. ³ Janangue'a dín nde ahɯ gui pəhmbɯ a majuəni ya. Nu'bɯ guí øhmbɯ 'bo'o i yə nangue rá Hogandəhi Oja, da 'yεmbi rá Hmu a ra Jesús 'bɯ i yə. Pε nu'bɯ i san'a ra Jesús 'bɯ i yə, him majuəni in 'youi rá Hogandəhi Oja a. ⁴ Nε 'dahma 'dan'yo yɯ 'bεfi da zä da hyən'a n'da ngu n'da yɯ 'yεc'yεi, pε n'dat'a rá ts'edi rá Hogandəhi Oja ngue di unni. ⁵ Nε 'dahma 'dan'yo 'bεpɯ ní 'yørpa rá 'bεfi Oja n'da ngu n'da, pε n'dat'a ra Hmu dí ørpahɯ rá 'bεfi. ⁶ Nε gätho bi ts'änbi 'bε'a da mbεfi n'da ngu n'da yɯ 'yεc'yεi, pε n'dat'a Oja di bənbi 'bε'a da 'yøt'e. ⁷ Nε nu Oja bi 'dajɯ ra ts'edi, janangue'a gätho dí uhmbɯ ngue dín 'yohɯ rá Hogandəhi Oja. Nε gue'a bi 'yørcahɯ Oja a, n'damhɯ da zä 'da däm fäxtahɯ. ⁸ Nu'ɯ 'da bin t'un ra ts'edi da man'a rá hogan'yomfəni Oja ngue him mám fədi, pε nangue rá Hogandəhi Oja di bənbi da ma. Nε nu mi'da bin t'un ra ts'edi da ma xɯn ho 'bε'a nam bøn'a rá m hman Oja. Nε n'dat'a rá Hogandəhi Oja bi unni gätho yú 'bεfi 'dahma 'dan'yo. ⁹ Nε nu mi'da bin t'un ra ts'edi da bədi din t'un'na i əp'a Oja. Nε nu'ɯ 'da bin t'un ra ts'edi da xox yɯ hyənni, nε n'dat'a rá Hogandəhi Oja di

unni. ¹⁰ Nε nu'ɥ 'da bin t'un ra ts'ɛdi ngue da 'yɔt'yɥn t'ɔt'e mixte ngue hingui sã da 'yɔt'a n'da ra ja'i. Nε nu'ɥ 'da bin t'un ra ts'ɛdi da ma 'bɛ'a din ja. Nε nu'ɥ 'da bin t'un ra ts'ɛdi da baɖi nda'a ním hma bi bɛnba rá Hogandɔhi Oja, nε nda'a bi bɛnba ra zĩthu. Nε nu'ɥ 'da buya bin t'un ra ts'ɛdi din ya man'da ra nde ngue hingam faɖi 'bɛ'a nam bɔni. Nε nu'ɥ 'da buya da ma 'bɛ'a nam bɔn'a bi man a. ¹¹ Pε gãtho ya i øzehε rá Hogandɔhi Oja, nε di darpi n'da ngu n'da 'bɛ'a da ndese Oja da 'yɔt'e.

Gãtho n'danja'i tho dí comhbɥ

¹² Nε tengu n'da ra ja'i εmme xɥn ngu ní hut rá ja'i, pε n'danja'i tho i cohi. Nε in jabɥ ra Cristo nanguɛjɥ. ¹³ Nε dá gue'bu dyɥ judiɔhɥ o dyɥ griegohɥ, o dá gue'bu dyá 'yɛhɛhɥ o hin'na, pε n'dat'a rá Hogandɔhi Oja dá hamhbɥ bu ja ma mbuihɥ, tengu'bu 'darbu í nεx ra dehe dá sihɥ. Nε gue'a í 'yɔrcahɥ ngue n'danja'i tho dín jahɥ. ¹⁴ Pε nu rá ja'i n'da, hinga n'datho ní huti, pε εmme xɥn ngu i ja yá thuhu, ngue i juadi xɥn ho n'da ra ja'i. ¹⁵ Pε nu'bu n'da ra gua da 'yɛnsɛ ngue hinga gue'a ra 'yɛ: “Janangue'a hin te dí pecã 'bu,” εna. Pε hingui sã ngubɥ da bɛni, nguetho rá gua ra ja'i a. ¹⁶ Nε nu'bu n'da ra zagu da bɛni: “Hin te dí pecã,” nguetho im bɛni hinga gue'a ra dã a. Pε hingui sã ngubɥ da bɛni, nguetho rá zagu ra ja'i a. Nε hingui sã da bɛni ngue hing rá ngø ra ja'i a. ¹⁷ Nguetho nu'bu gãtho xtín ja'i a rá dã n'da, 'bɛ'a dí 'yøhnahya' bu. Xi'bu gã xtín zagu rá ja'i n'da, nε hin'yɥ rá xiɥu, 'bɛ'a xtán zã xtám baɥa tengu rá xiɥu. ¹⁸ Pε nu Oja bi zãnni 'bɛ'a gãtho i ja rá ja'i n'da, nε n'da ngu n'da bi un rá ts'ɛdi ngue da zã da 'yɔt'e 'bɛ'a gãtho in ndepe da 'yɔt'e.

19 Pε nu'b_u n'daxεqui tho, ha dán zä din ja tengu ra ja'i. 20 Pε in jab_u n'da ra ja'i, εmme x_{an} ngu y_u xεqui i ja, guep_u nan ho a n'da ra ja'i. 21 Pε nu rá dä n'da hingui sä da 'yεmp a rá 'yε, ngue nte ní mbäts'i, xinga gue'a rá ya hingui sä da 'yεmp _u yá gua nte ní mbäts'i. 22 Pε hingui sä ngub_u da ma, nguetho n'da ngu n'da y_u xεqui gätho i ja yá 'befi. Pε nu yá xεqui ma ja'ih_u ngue dí εmf_u nte i pεfi, pε man'da εmme di muui _u. 23 Nε nu 'da y_u xεqui dí εmf_u di 'bedi, pε man'da ga hoj_u n'damh_uma xtán ho. Nε nu y_u xεqui dí εmf_u hingui sä da hnu, pε man'da dí jamansuh_u n'damh_uma hin da ts'ani. 24 Pε nu 'be'a di necmanho nangue ma ja'ih_u, ya hin'y_u 'be'a man'da ga jaf_u. Pε Oja bi hoqui gätho ma ja'ih_u, nε bi japi ngue man'da bi muui a dí εmf_u hingui ho. Janangue'a hin da t'εmp a n'da xεqui nte di muui. 25 Janangue'a hin da zä din hec y_u 'yεc'yεi, tengu'b_u yá xεqui ma ja'ih_u, pε 'da xtín jamansu n'da ngu n'da. 26 Janangue'a nu'b_u n'daxεqui ma ja'ih_u x_{an} _u, ya 'da nan _u tho gätho ma ja'ih_u b_uya. O nu'b_u n'da ra xεqui ngue hin hap_u i sä, ya di johya gätho ma ja'ih_u b_uya. 27 Pε guim bεmh_u nangue nim petih_u, nε gue'a rá ja'i ra Cristo a, nε n'da ngu n'da ah_u tengu'b_u n'da a n'daxεqui ah_u rá ja'i ra Cristo. 28 Nε ngub_u bi zän Oja nangue ram peti dí øth_u, ngue 'be'a ní 'befi dí øth_u n'da ngu n'daj_u. Nε nu'_u yá 'bäih_u ra Cristo man'da bi ts'änbi da hnumansu _u. Nε nu yá pøngahy_u Oja, nε'_u bi ts'änbi da hnumansu _u, pε hinga 'da'igu. Nε ná hyu b_uya y_u xänbate nangue rám hman Oja, nε bi ts'änbi nε'_u da hnumansu _u, pε hinga 'da'iguh_u _u mi'da. Nε'_u mi'da i øt' y_un t'øt'e mixte, nε'_u mi'da i øthe

y_u hyɛnni, pɛ nɛ'ɯ mi'da to'o i fāx yú mi'yɛc'yɛih_u nangue ran huɛcate ørpe, nɛ'ɯ mi'da y_u ngarbi di manda ram pɛti, nɛ'ɯ to'o 'dahma 'dan'yo b_u na y_u ngue y_u nde hingam fadi, gātho bi ts'änba yú 'bɛfi n'da ngu n'da. ²⁹ Pɛ ha gātho ah_u ni 'bäih_u ra Cristo 'b_u, uague yú pøngahy_u ah_u Oj_u 'b_u, uague guí ɛmh_u gātho gan xänbateh_u, uague gātho guí 'yøth_u y_un t'øt'e mixte 'b_u. ³⁰ Ha gātho i ja ni ts'ɛdih_u ngue guí xoxh_u y_u hyɛnni, uague gä 'dahma 'dan'yo y_u nde guí y_uh_u, ha gātho guí p_udi guim mamh_u 'bɛ'a nam bøn'ɯ y_u nde x_un hɛi. Nɛ majua_uni dí xi ah_u ngue hin'na. ³¹ Pɛ dami hyomh_u Oj_u ngue di 'da ah_u ra ts'ɛdi nda'a man'da dí fāx ni mij_u'ih_u. Pɛ nuya ga ut'ah_u man'da ra 'bɛfi 'bɛ'a ctí fāx ni mij_u'ih_u pɛ xinda gue mi'da.

13

Nangue'a ran huɛcate

¹ Pɛ nu'b_u gä xcán y_uh_u yú nde y_u ja'i, o tengu b_u na y_u ɯ yám 'bɛhni Oj_u mahɛts'i, pɛ nu'b_u hin'y_u man huɛcateh_u, hin te ní mba tho 'bɛ'a dí øth_u 'b_u, tengu thoho n'da ra dambu o gue'ɯ y_u xit'ɛgui z_untho nɛ ndetho ɛmmɛ x_un hɛi. ² Nɛ madague'b_u i ja ma ts'ɛdih_u gam mamh_u ram hma ngue dí m pøngahy_uh_u nangue Oj_u, pɛ nu'b_u hin dadí huɛj_u to dí xihmb_u ram hma, nte ní mba tho. O nu'b_u xcá p_uhmb_u 'bɛ'a gātho an t'ɛgui nangue Oj_u, o gue'b_u xcá p_uhmb_u 'bɛ'a gātho man'da x_un hɛi, o nu'b_u ga p_uhmb_u da t'ørcah_u a dí äf_u Oj_u, nɛ'ɯ y_u t'øhø da zä da 'uegue, pɛ nu'b_u hin'y_u man huɛcateh_u, hin te dadí muh_u 'b_u. ³ O nu'b_u xcá unh_u y_u hyoya 'bɛ'a gātho dí pɛsh_u, pɛ nu'b_u hin dá bɛmh_u a ran

huɛcate, ya nte dá tãhmbu bu na nu Oja 'bu. Ne ma xinda gue'bu gãtho ma ja'ihu xcá umhbu ngue xtín zø, pe nu'bu him bin ja man huɛcatehu, ya nte dá tãhmbu buya nangue rán jãpi Oja. ⁴ Pe nu'a ran huɛcate nam bõni, ra yembui, ne hin din xømbui, ne hin din seya, ne xín ná yãt'a ngue ja rá ts'edi, xíngui honi da t'ɛspa zehɛ. ⁵ Ne nu ran huɛcate nam bõni, pespa rá sä rá mijã'iuui, ne hingui honi nangue rán hose pe i honba ran ho rá mijã'iuui. Ne hingui säman'hu, ne hingui ørpa ra güenda ran ts'o bi t'ørpe 'bu majuãni ja rán huɛcate. ⁶ Ne nu'hu di huɛc yã mijã'ihu, hin di johya 'bu 'bo'o in nu i øt' ra ts'oqui, pe emme di johya 'bu 'bo'o in nu i ten'na ra 'yu majuãni. ⁷ Ne nu'a i ja rán huɛcate, hingui sumanhɛi di huɛc'a n'da, madague'bu i ørpa ran ts'o. Ne hinjam'bu ɛc'yɛi 'bu t'ɛmbi øt' ran ts'o a to di huɛqui. Pe nu'bu i paði bi 'yøt' ran ts'o, i tøm'i din 'yomfɛni. Ne hinjam'bu ɛ'ts'a ní 'yøt' ran huɛcate. ⁸ Pe nu'hu 'da gã dí øthu ya, da zõni da zɛ'hu. Nguetho da zøn ra pa ngue njom mam pøngahya nangue Oja, ne njom mam ma nangue mi'da yu nde 'dahma 'dan'yo ngue hingam faði. Ne nu'hu to'o i ja yã ts'edi da ma 'be'a gãtho xun hɛi da faði nangue Oja, pe him ma man'hu, 'bu ya gãtho ga paħmbu xun ho. ⁹ Pe nuya nu to'o bin t'unni da man'a xun hɛi, pe hinga gãtho i paði xun ho nangue Oja. Ne'hu to bin t'unni dim pøngahya, pe hinga gã im ma. ¹⁰ Ne nu'a dí øthu ya ngue dí 'buhmbu yu pøngahya, pe ya him ma homhbu 'bu dá paħmbu xun ho, nguetho hinga gãtho im man'hu. ¹¹ Ne tengu'bu mán t'uhnihu, dá yãhu tengu bu na ya yu t'uhni, ne ngubu dãm bɛmhbu, tengu bu nam

bɛn yu t'uhni. Ne nu'bu man dan'yohuhu buya, ya da bɛmhbu ngue ga sohmbu 'be'a gätho mí øthu 'bu man t'uhnihu. ¹² Ne gue'a dí øthu yu pa i jabu a ya, ne hingui sä gan nuhu 'be'a di ja Oja. Tengu tho ho 'bu dí hɛthu n'da ran hyɛdä hingui di nequi xun ho rá hmi n'da ra ja'i. Pɛgue da zøni ngue da zä ga paɔmbu xun ho 'bu dá nusehu Oja. Nuya hingui sä ga paɔmbu xun ho ha in ja, pɛgue da zøni ga paɔmbu xun ho, tengu tho ho Oja i paɔu ya. ¹³ Pe hyu i jaju ngue hinjam'bu ga juahmbu. Nu'a n'da, ngue'a ga paɔmbu majuani da 'yøt'a ran ho bi man Oja, ne nu'a ná yoho ngue'a ga tømhu a i mam buya, ná hyu buya, ngue a ran huɛcate. Ne man'da xun ngu di muui ran huɛcate xinda gue'hu mi'da i hmangua.

14

Nangu'e'hu 'dahma 'dan'yo bu na yu

¹ Pe man'da ga humbi ga øthu ran huɛcate. Ne a man'da di bɛngahu rá Hogandahi Oja, dam pøngahya hu ga mamhu rá m hman Oja. Ne m'bejua ts'hu da zä ga øthu mi'da yu 'befi di bɛngahu rá Hogandahi Oja buya. ² Pe nu'hu to'o i ya n'da ra nde hingam faði, hønt'a Oja da zä din yaui, ne hinga gue'hu yu ja'i i ya hu. Nguetho njongui øde 'be'a im ma. Ne masque rá Hogandahi Oja di bɛnbi, pe nt'agui tho ho. ³ Pe nu'hu to'o dim pøngahya nangu'e ra nde ngue'a mfaði, i xih yá mi ja'ihu, ne da zä di japi din te yá mbai, ne di zɛrpa yá mbai, ne ɛmme di un ran johya yá mbai. ⁴ Pe nu'hu to'o i ya n'da ra nde ngue hingam faði, masque di zɛɛ rá mbai, pe nu'hu to dim pøngahya, gä di zɛ'hu yá mi'yɛc'yɛihu. ⁵ Ne dín ndehmagä gätho ah hu gan ya hu 'dahma

'dan'yo y_u nde. Pε εmmε man'da dín nde ah_u gätho gui mamhb_u rám hma Ojå nanguε ra nde ngue mfädi. Nguetho man'da x_un ho a, xinda gue'b_u gan yåh_u mi'da y_u nde gue n'dan'yo hinda høn'b_u da zä gui mamhb_u 'bε'a nam bøn'a gá mamhb_u, nε gätho din te yá mb_ui y_u 'yεc'yεi b_uya. ⁶Jannanguε'a ma zi cu'ah_u, xi'b_u høn't'_u y_u nde hingam fädi gam mangä 'b_u dá mbagä b_u, 'bε'a ním fäts'i ga øt'ah_u 'b_u. Pε man'da x_un ho 'b_u ga xän'nah_u rám hman Ojå nanguε ma ndeseh_u, nε ga 'da ah_u n'da ran 'yomfεni hin guí pähmb_u, nε ga xän'nah_u 'bε'a bi 'yurcä Ojå. ⁷Nε gam bεmh_u 'bε'a i øt' y_um 'bixt'i nε y_u 'bida. Nu'_u hingui ja yá te pε i yå. Pε nu'b_u hingui pømanho a im ma, ya hingam fädi 'bε'a ní 'bεi a b_uya, nguetho 'da nan gεtho. ⁸Nε ngutho n'da ra th_uxi b_u ja ra s_ui, da ma x_un ho a ra 'bεi ngue dín tunh y_u dof_ui. Pε nu'b_u hin da mba m'bixt'i x_un ho, njon da b_udi 'bε'a nam bøni, nε njon din sä da mba ra tuhni. ⁹Nε ngutho ah_u 'b_u hin guí yåh_u n'da ra nde nt'øde x_un ho, hague dán zä da fädi 'bε'a guím mamhb_u. ¹⁰Nε masque εmmε x_un ngu y_u nde i ja ua ja ra ximhäi, nε gätho x_un ho 'b_u 'bo'o i p_udi 'bε'a nam bøni. ¹¹Pε nugä, nu'b_u hin dí p_u a ra nde ní ts'oqui, ya xcá øt'be tengu'b_u n'da an 'danni ma hnini'be, nε hingui sä dam p_u'be. ¹²Nu'a guí ndeh_u εmmε din ja ni ts'edi_u nanguε rá Hogandåhi Ojå, pε dami 'yåf_u 'bε'a ní ts'edi da zä dín te yá mb_ui gätho y_u 'yεc'yεi guí 'b_uhmb_u. ¹³Nu'b_u n'da ra jå'i din yå man'da ra nde hingam fädi, pε da 'yåp rá ts'edi Ojå da zä da ma 'bε'a nam bøni. ¹⁴Nu'b_u dí yå'be Ojå nanguε man'da ra nde n'dan'yo, go i yå rá Hogandåhi Ojå i o ma mb_ui, pε hin dí thocpa

ran 'yomfɛni ɯ mi'da 'bɯpɯ, ngue 'bɛ'a nam bɔn'a dí ma. ¹⁵ 'Bɛ'a xɯn ho ga øt'e. Pɛ nde'bɯ dan ya'be Oja nangue rá Hogandahi, pɛ i jatho ga japi da ba ɯ mi'da 'bɯpɯ ngue 'bɛ'a nam bɔni. Nɛ ngutho 'bɯ dan tuh yɯ thuhu, ga ɛspa Oja nangue rá Hogandahi, pɛ guexta'a i jatho ga bɛni 'bɛ'a nam bɔni, nɛ ga japi da bɛn'ɯ mi'da bɯya. ¹⁶ Nguetho nu'bɯ guí ɛspahɯ Oja nangue n'da ra nde hingam fadi, nɛ madague'bɯ di bɛn'nahɯ rá Hogandahi Oja, pɛ nu'ɯ 'da hin da zä gui comhbɯ a ram hma 'bɛ'a gní 'yɛspahɯ Oja, nguetho hingui paði 'bɛ'a nam bɔn'a guí mamhbɯ. ¹⁷ Nɛ madague'bɯ majuani guídí unhdɯ ra jamadi Oja gue'bɯ n'dan'yo ra nde guí yaɯɯ, pɛ hin guídí zɛrpahɯ yɯ mbɯi ni mijá'ihɯ, ngue nɛ'ɯ dí un ra jamadi Oja. ¹⁸ Jamadi Oja nguetho man'da i sä dan yağä yɯ nde hingam fadi xinda gue ahɯ. ¹⁹ Pɛ nu bɯ ja yam peti, madague'bɯ hɔnt'i cat'a thoho yam hma ga ma gue'ɯ nt'ode xɯn ho, pɛ man'da xɯn ho, xinda gue'bɯ ga ɛna ga mam bɯ 'dɛt'a mahuahi yam hma gue'ɯ hingam fadi 'bɛ'a nam bɔni. Nguetho dín nde ga xänba yɯ cu. ²⁰ Ma zi cu ahɯ, o guí øthɯ tengu'bɯ gyá t'uhni ahɯ, pɛ damín 'yomfɛnihɯ xɯn ho 'bɛ'a man'da xɯn ho gui 'yøthɯ bɯ ja nim petihɯ. Nguetho gyɯ daja'ihɯ, madague'bɯ i t'ɛn'ahɯ gyɯ 'uɛrehɯ ngue'a hin guí nde gui 'yøthɯ yɯ ts'oqui. ²¹ Bi 'yɛm bɯ ja rá t'ohni Oja: “Madague'bɯ dá japi bá ɛh yɯ 'damhnini ngue 'dan'yo bɯ na ya, ngue da zo ɯ 'bɯcua, pɛ ngutho him bi 'yɯrpa ra güenda a däm mangä ɯ,” bi' yɛn Oja. ²² Janangue'a ga paɯmbɯ n'da ra hmɛpya 'bɯ 'bo'o din ya man'da ra nde n'dan'yo, i uh rá ts'ɛdi Oja, hndepe da 'yɛc'yɛi ɯ hingui nde da 'yɛc'yɛi. Nɛ hinga gue'ɯ yɯ 'yɛc'yɛi i

pa nt'ørpe y_u hmεpya. Pε nu ra ts'edi ngue da man rām hman Ojā nangue yá ndese _u, x_un ho ngue'a da xānbi gātho y_u 'yεc'yεi, nε hin nangue'_u εmme x_um mε yá mb_ui, hingui nde da 'yεc'yεi. ²³ Pε xi'b_u bim peti gātho y_u 'yεc'yεi nε gātho 'dahma 'dan'yo y_u nde i yā, nε da zøm b_u 'da ngue hing y_u 'yεc'yεi, o gue'_u hinga na pādi x_un ho. Ha hin guim bεmh_u ngue da 'yεn'ah_u guí jāth_u. ²⁴ Pε nu'b_u gātho guí mamh_u rām hma Ojā ngue ra nde mfādi, nε da yurp_u 'da hing y_u 'yεc'yεi o gue'_u hinga na pādi x_un ho. Nε da bāse b_uya ngue ja yá ts'oqui, nε da bādi 'be'a i ja yá mb_ui zεhε 'b_u bi 'yø'a guí mamh_u. ²⁵ Nε nu'a nt'āgui b_u mbo yá mb_ui da japi di nεqui x_un ho. Nε dīn dānyahmu nε da 'yāp rá punbi Ojā b_uya. Nε da 'yεna: “Majuāni maha guí 'b_uhmb_u Ojā,” da 'yεm b_uya.

Da t'øt'e x_un ho a ram peti

²⁶ Nuya, ma zi cu ah_u, dīn nde ga xi ah_u 'be'a man'da x_un ho gui 'yøth_u 'b_u guídīm petih_u. Pε nde'b_u 'bε guim bεmh_u 'be'a dīn te yá mb_ui gātho y_u 'yεc'yεi, nε da zā gan tuhmb_u n'da ra thuhu guín nde gan tuhmb_u b_uya, o gue n'da ram hma guín nde gan xānbateh_u, o gue n'da ram hma bi bεn'nah_u Ojā ngue gui mamh_u, o n'da ram hma guí nde gui mamh_u n'da ra nde hingam fādi 'be'a nam bōni, pε gue'b_u di 'b_ui to'o da man a 'be'a nam bōni ngue hingam fādi. ²⁷ Pε nu'b_u guí yāh_u man'da ra nde n'dan'yo, hønt'_u yonjā'i dīn yā, nε nu'b_u x_un ngu, hyunjā'i. Nε hinga n'dat'a ra ora dīn yā gātho. Nub_uya i jatho dim 'b_u'a n'da da ma 'be'a nam bōn a bi hma. ²⁸ Pε nu'b_u njongui 'b_up_u n'da i pādi da ma 'be'a nam bōn'a bi hma, man'da x_un ho 'b_u nte

da mam b_u ja nim petih_u. Da zä din ya, p_e n'danni din yaş_eui Oja. ²⁹ Ximangutho _u i man räm hman Oja nangu_e ra nde mfädi, din ya yoho o hyu. Ne nu'_u to'o bin t'un ra ts'edi da badi 'be'a nam bøn'a ram hma, da mam 'b_u hingui ho, ua gue'b_u xän ho. ³⁰ Ne nu'b_u i hup_u n'da bi b_enba Oja da ma 'be'a im b_eni da ma, p_e 'be di jua a i ya b_u, ne gui jaf_u din ya a man'da b_uya. ³¹ Janangu_e'a da xot'a gan ya_hu 'dahmi 'datho, ne gätho ah_u to'o gätho di b_enba Oja din ya. Nub_uya tengu 'b_u gän niya_bah_u y_u cu nangu_e yä mbai ne gätho da hya y_u ts'edi yä mbai b_uya. ³² Nu'_u to i man räm hman Oja i jatho da zamzehe rá mbai zeh_e, madague'b_u Oja bi b_enbi din ya, p_e jatho da dø'mi ts'_u, 'be din ya a man'da. ³³ Nguetho nde Oja da ts'änni 'be'a gätho din ja b_u, ne hinga 'da ni thas tho_o 'be'a gätho i øt' Oja. Ne in jab_u i t'øt'e høn_bu go hap_u i ja yäm peti ma mi'y_ec'y_eih_u. ³⁴ Ne nu y_u xisu hingui sä din ya b_u ja y_u dämpeti, nguetho hin'y_u yän t'edi din ya _u, ne i jatho da 'yø'a 'be'a da sifi, ne hin dim 'bet'o, tengu i mam b_u ja rá t'ohni Oja. ³⁵ Ne nu'b_u in nde da 'yänni 'be'a nam bøn a hmam b_u, i jatho da 'yän'na rá ndø b_u ja rá nguse, nguetho hin di necmanho 'b_u i ya n'da ra xisu b_u ja ram peti. ³⁶ Ha guím b_emhb_u gá dämzeheh_u rá 'befi Oja, ngue guí _emhb_u da zä gui sänzeheh_u 'be'a gui 'yøth_u. Uague guím b_emhb_u høn'adah_u gá hyamhb_u a ram hma. ³⁷ P_e nu'b_u majuani bi 'da ah_u rá ts'edi Oja gui mamhb_u räm hma, o gue'b_u majuani bin 'da ah_u nin 'yomf_eni_hu nangu_e rá Hogandähi Oja, nu'b_u, jatho gui 'yøth_u a dá ot'ah_u 'b_u, nguetho rá manda ra Hmu a. ³⁸ Ne nu'b_u 'bo'o hingui nde da

'yø'a dá ot'ah_u, pε hingui sä gui 'yærpah_u ra güenda a. ³⁹ Janangue'a ma zi cu ah_u, man'da εmme gui hyumbi gui mamhb_u rá m hman Ojå nanguε ra nde mfådi. Pε hin gui hεcpah_u to'o in nde din yå man'da ra nde. ⁴⁰ Pε gan 'yomfεnih_u x_un ho, nε 'darp_u dí mba gui 'yøth_u, nε hinga 'da dí thå tho ho 'bε'a gåtho gui 'yøth_u.

15

Bi ndants' mahøn'a ra Cristo

¹ Nuya ma zi cu'ah_u, dín nde ga xi ah_u mahøn'a ran ho ma'da'yo, tengu dá xi ah_u mam 'bet'o. Nε gue'a ram hma gá hyåmh_u, nε gue'a gním 'båhmb_u x_un ho a. ² Nε guet'a ram hman a gní yån ni teh_u a 'b_u guidí thoqui gui tεn thohoh_u a dá xi ah_u. Pε nu'b_u hin'na, säti tho guí εmh_u guí øth_u 'b_u. ³ Nε dá ja ah_u gá påmh_u a ram hma bin 'dacå ngue man'da jats'edi tho ga påmh_u. Ngue dá xån'nah_u bi du ra Cristo, bi hoga ma ts'oquih_u, tengu tho ho mán t'o't'i b_u ja rá t'ohni Ojå. ⁴ Bi t'ågui, nε bi xox Ojå 'b_u ná hyupa, tengu tho ho mí mam b_u ja rá t'ohni Ojå. ⁵ Nε nu'b_u mi dambεni ra Cristo, m'bet'o bin 'yuse b_u 'b_uh ra Pedro, nε m'bejua b_uya bi nu mi'da yú xådi. ⁶ Nε m'bejua b_uya xø 'bexque bi nεqui b_u 'darp_u mídím peti cat'a ciento y_u cu. Nε εmme x_un ngu i 'b_utho _u ya, madague'b_u x_un du _u 'da. ⁷ Nε m'bejua bi nu ra Jacobo, nε m'bejua mahøn'a bi nu gåtho _u yú 'båih_u. ⁸ Pε rán zegui tho ho nεcå bi zå dá nugå ra Cristo b_u 'yu. Nε εmme x_un hεi b_u dá εc'yεigå a ram 'b_ui ma'da'yo, tengu'b_u n'da ra 'uere hingui sä dim 'b_ui, nε εmme din _unbi. ⁹ Nε him man zå'be ngue xtå t'εngå ma 'båi'be ra

Cristo, ne man'da ts'utho dadí mu'be xinda gue'ᵐ mi'da yá 'bäihᵐ, nguetho ḡmmε dá ᵐnbä ᵐ yá 'yεc'yεi Oja. 10 Pe nu Oja rá mate zεε bi jaqui tengu dín jagä ya. Ne hinga säti thoho rá mate Oja bi 'yørque, nguetho ḡmmε dá humbi xinda gue gätho mi'da yá 'bäihᵐ ra Cristo. Pe hinga guecä dá øt' ra 'bεfi, ne gue'a rá mate zεε Oja bi zεqui dá øt'e. 11 Madague'bᵐ guecä o gue'ᵐ mi'da bi xän'nahᵐ, pe n'dat'a ram hma dí mamhbe ngue bi du ra Cristo nangue ma ts'oquihᵐ, ne bi xox Oja 'bᵐ mi du. Ne gue'a ram hma gá 'yεc'yεihᵐ a.

Da xox Ojq ᵐ xᵐn du

12 Pe xi a ram hma dí mamhbᵐ, ngue bi dambḡni ra Cristo 'bᵐ mí du, pe hanja gní 'yεmhᵐ 'da ahᵐ bᵐya, ngue hingui sä da dambḡni ᵐ xᵐn du. 13 Nu'bᵐ hin da dambḡni ᵐ xᵐn du, pe xinga gue'a ra Cristo xtán dambḡni 'bᵐ, ne guexta'a ya xᵐn du a ya 'bᵐ. 14 Ne nu'bᵐ hin xtán dambḡni a ra Cristo, hin'yᵐ rá ts'edi a ram hma dí mamhbᵐ 'bᵐ, ne ndetho guí 'yohᵐ bᵐ 'bᵐ. 15 Ne nu'bᵐ ngubᵐ guím bεmhᵐ ngue hingui sä da dambḡni ᵐ xᵐn du, guí nubethḡni gahe 'bᵐ ngue dí mamhbe bi xox Oja a ra Cristo 'bᵐ mi du. 16 Nu'bᵐ hingui sä da dambḡni n'da ra du, pe xinga gue a ra Cristo xtán zä xtán dambḡni 'bᵐ. 17 Ne nu'bᵐ guexta'a ra du a ra Cristo, säti thoho guí εc'yεihᵐ a 'bᵐ, ne guexta'a him mahoqui ni ts'oquihᵐ 'bᵐ. 18 Ne nu'bᵐ ngubᵐ guím bεmhᵐ, pe ne'ᵐ yᵐ 'yεc'yεi xᵐn du bᵐ ja rá 'yε ra Cristo, ne má zä dim 'bεpᵐ 'bᵐ Oja 'bᵐ, gue'bᵐ ya má zä bim 'bε a ra Cristo 'bᵐ mí du. 19 Pe nu'bᵐ hōntyá dí nuhᵐ ran ho nangue ra Cristo, ha hin guím bεmhᵐ ga nuhᵐ man'da ran ho 'bᵐ dá tuhᵐ 'bᵐ. Pe huεhigahᵐ

'b_u nte ga nuh_u, xinda gue' _u gä mi'da y_u ja'i ngue nte mb_uni da nu. ²⁰ P_e maju_uni maha bi damb_uni ra Cristo 'b_u mí du. N_e tengu'b_u rá mb_udi n'da ra th_u bi sop_u ja n'da ra hu_uhi, n_e gue'a nam b_oni ngue da xox Oj_u _u to'o gätho i 'b_uhmi ra Cristo. ²¹ Tengu tho ho 'b_u mí d_ump' ran d_ute ua ja ra ximhäi n'da ran 'yoh_u, ngue ra Adán, n_e ngutho a man'da ran 'yoh_u ngue ra Cristo, bi d_u'mi ngue da ndants' mah_on'a y_u du. ²² N_e tengu tho _u gätho bi x_und ra Adán, gätho i tu, p_e nu gätho di x_und ra Cristo, gätho da mba nsots'i. ²³ P_e hinga gätho n'dat'a ra ora da mba nsots'i, nguetho rá mb_udi a ra Cristo, n_e nu'b_u bá _uh ra Cristo, gätho _u x_u huahni da mba nsots'i m'bejua. ²⁴ N_e nub_uya, ba _uh rá pa ran zegui. Nguetho nu'a ra Cristo xí d_upi 'be'a gätho má ts'edi, ngue y_un s_uih_u Oj_u, n_e gätho to'o i h_use y_un t'edi, n_e to'o di manda z_eh_e, ngue' _u y_u ja'i n_e' _u y_u z_uth_u. N_e nu'b_u ya bi d_uha, di un'na Oj_u rá Ta rá ts'edi mah_on'a. ²⁵ Nguetho nu ra Cristo, im Hmuts' _ut'abi ya, n_e gue'b_u go bi d_uha di 'berpa y_u ts'edi _u gätho y_un s_uih_u. ²⁶ N_e nu'a ran d_ute ran zegui tho ho da d_upi, n_e má zä dim 'be a b_uya. ²⁷ Tengu bi mam b_u ja rá t'ohni Oj_u, di japi da d_uh ra Cristo 'be'a gätho má ts'edi i ja. P_e njon da b_uni n_e'a Oj_u rá Ta da d_upi, nguetho gues_e bi un rá ts'edi ra Cristo a. ²⁸ N_e nu'b_u gätho bi d_u a ra Cristo _u 'be'a gä ní ts'edi i ja, n_e nu'a ra Cristo b_uya, ngue rá Ts' _unt' _u Oj_u, n_e din d_use b_u 'b_u Oj_u rá Ta. Nguetho m'bet'o xí un rá ts'edi. Nub_uya da h_onse Oj_u din ja rá ts'edi b_uya. ²⁹ N_e man'da guí _oth_u guídín xixy_uh_u nangue' _u x_un du. P_e hanja gní 'y_emhb_u him mam 'b_u _u x_un du b_uya. ³⁰ N_e hanja hin dí su man d_utehe, gätho _u

y_u pa dí 'b_uhmbe ua th_a, gue'b_u xcá p_ahmbe hin ga ndanshe mahø'n'a. ³¹ Nε maju_ani thocpa thoho dadím pom'be ran d_ate. Nε gue'a dí xi ah_u a ngue'a dín nde ah_u gui p_ahm_b'bε'a dí øt'ä. Nguetho εmme dí numanho ah_u, ma zi cu ah_u, ngue n'dat'a ma Hmuh_u ra Jesucristo dí εc'yεih_u. ³² Nε dá hät'i x_un ngu y_un _unbi, nε xi _u y_u zate dán tunhdä'be ua Éfeso, ngub_u i εmb y_u j_a'i. Pε 'bε'a ní mba a dá øt'ä 'b_u hin da d_amb_eni _u x_un du. Pε nu'b_u hin ga ndansh_u mahø'n'a, mbähä dan sihmεh_u ya nε dam minhd_u, nguetho má zä ga tuh_u nixudi mani. ³³ O guidín hyεhmb_u da thä ah_u gui t_enhd_u y_um hman _u 'da y_u hyäte, janangue'a hin gui 'bεhmb_u y_u hogan t'øt'e. ³⁴ Pε damin 'yomfεnih_u x_un ho gui p_ahm_bnda'a ram hma gue maju_ani, nε gui 'yesh_u y_u ts'oqui b_uya. Nguetho guí 'b_uhm_b'da hinga ná p_ahm_b x_un ho Oj_a. Nε guehna dí xi ah_u na, janangue'a gui pεs' ní säh_u.

Hague din ja 'b_u bi d_amb_eni _u x_un du

³⁵ Uague guím bεmh_b'da ah_u gui 'yängah_u: “'Bε'a di ja 'b_u bi d_amb_eni _u x_un du, nε 'bε'a ní ngøc'yεi din ja mahø'n'a.” ³⁶ Pε n'da rán t'änni y_u 'y_amb_ui a. Ha hin guí nuh_u 'bε'a di ja n'da ra hmudä 'b_u pa nthuhu ngue i 'ya rá xi nε ja da bøx'a rá mb_ui b_uya. ³⁷ Nε hønt'a go má hmudä guí tuhmb_u, hinga guexta'a rá ndä 'b_u bi bøts'e. Nguetho gue'a rá ndä gá tuhmb_u, nε ra paxi b_u dán go 'b_u bi bøts'e. ³⁸ Nε hønt'a go nda'a má hmudä da thuhu, gätho y_u xise 'b_u bin ja, tengu bi zänba Oj_a a. ³⁹ Nε hinga 'da'angu ma ngøc'yεih_u y_u fani o gue y_u doja o y_u hu_a. ⁴⁰ Nε in jab_u 'bε'a gätho i ja b_u mahεts'i nε 'bε'a gätho i ja ua ja ra ximhäi, nu'_u bí ja b_u mahεts'i,

n'dan'yo thoho nán ho xinda gue'ɥ ja ua ja ra häi.
⁴¹ Nu'a rán nequi ra hyadi ne ra zana ne yɥ sɔ gätho
'dahma 'dan'yo. Ne hinga 'da'angu ɥ yɥ sɔ, 'dahma
'dan'yo bɥ ni nequi. ⁴² Ne ngutho nangu'e'bɥ bi
dambɛni yɥ du, ne nu'bɥ bi t'ä a ra ngɔc'yɛi, da
'ya nguetho nts'änbi da 'ya a. Pe nu'bɥ bi dambɛni
bɥya ne hin njam'bɥ da du mahøn'a. ⁴³ Nu'a bi
t'ägui hingui ho, pe nu'a da bɔts'e ɛmmɛ xɥn ho a.
Nu'bɥ mi t'ägui hin'yɥ rá ts'edi, pe nu'bɥ mí bɔts'e,
man'da ɛmmɛ bin ja rá ts'edi. ⁴⁴ Nu'a ra ngɔ 'bɥ
mi t'ägui, nts'änni hɔnt'ua ja ra ximhäi dim 'bɥi. Pe
nu'bɥ bi bɔts'e, nts'änni dim 'bɥpɥ mahɛts'i bɥya.
Ne gui pɥhmbɥ i ja ma ja'ihɥ nangu'e ra ximhäi,
pe man'da i jatho gui pɥhmbɥ ngue ne'a din ja ma
ja'ihɥ nangu'e rá Hogandɔhi Oja. ⁴⁵ Ne gue'a in ja
a tengu mán t'o't'i bɥ ja rá t'ohni Oja, gue ná n'da
ra Adán bi ts'änni bin ja'i ua ja ra ximhäi. Pe nu'a
ná yoho gue'a di un ra temazaɔ ngue njam'bɥ da
guadi, gue'a ra Cristo a. ⁴⁶ Ne m'bet'o dám 'bɥhmbɥ
nangu'e ma ngɔc'yɛihɥ ngue hɔnt'ua ja ra ximhäi
dim 'bɥi. Ne m'bejua bɥya dam 'bɥhmbɥ nangu'e ra
ngɔc'yɛi ngue nts'änni dim 'bɥpɥ mahɛts'i. ⁴⁷ Ne nu
rá mbɔdi ran 'yohɥ nt'ɔt'e nangu'e ra häi. Nu a ná
yoho gue'a bí 'yɛh mahɛts'i, ma Hmuhɥ ra Cristo
a. ⁴⁸ Ne ngutho ma ngɔc'yɛihɥ ua ja ra häi, tengu
tho a ran 'yohɥ ngue bi t'ɔt'e nangu'e ra häi. Pe
nu ma ngɔc'yɛihɥ m'bejua din ja tengu thoho rá
ngɔc'yɛi a ma Hmuhɥ ra Cristo, nu'a ran 'yohɥ bí
'yɛh mahɛts'i a. ⁴⁹ Ne tengu thoho bɥ dá nequihɥ
nangu'e ra Adán nt'ɔt'e ra häi, ne ngutho bɥ dá
nequihɥ mahøn'a nangu'e'a ra mɛngu bɥ mahɛts'i.
⁵⁰ Ne dín nde ga xi ahɥ mahøn'a, ma zi cu ahɥ,

ngue nu'a man ngøh_u nε ma jih_u i jaj_u ya, hingui sã da gonhui rá ts'edi Ojã mahεts'i a. Nguetho nu'a hingui hãt'i, hingui sã 'darp_u da 'bes'ui a da hyãt'i høn'b_u go njãmb_u. ⁵¹ Pε dín nde ah_u gui pãhmb_u a him mam fãdi, gue hinga gãtho ga tuh_u gue dyú 'yεc'yειh_u, pε gãtho da mba ma pãrquigah_u ma ngøc'yειh_u. ⁵² Nε xøgue n'dan c'uεrpadãtho da 'yørcah_u 'b_u bin yã ra thuxi 'b_u rán zεgui ra pa. Nε nu'b_u bin yã ra thuxi, 'bex da ndants'i gãtho u y_u 'yεc'yει xun du, nε din ja yú ngø him man zã din ts'oni. Nε'ε xí du, nε'ε hin ní du, gãtho da mba ma pädi. ⁵³ Nε nu ma ngøc'yειh_u dí heh_u ya hin da hyãt'i, janangue'a da mba mahoqui gue da hyãt'i mazãi baya. Nε i ja rán dãte a ma ngøc'yειh_u ya, pεgue din jaj_u a njãmb_u da du. ⁵⁴ Nε nu'b_u bin ja ma ngøc'yειh_u gue njãmb_u da du, ya bi jã'ts'a bi man rá t'ohni Ojã baya, bi 'yεna: "Pε nu'b_u dãm 'bεhmb_u mahøn'a, gue'a dí guah ran dãte a, nguetho ya bi thãpi." ⁵⁵ "Hague grãn dãte, hap_u i ja ni ts'edi ya gue gui hyoje. 'Bε'a gá ja ya thã, nε ya guí εna xquí taje." ⁵⁶ Nε nu yún t'εdi Ojã nε gue'ε nám fãdi ja ma ts'oquih_u. Nε nu'a ma ts'oquih_u baya, gue'a ní zã di unghah_u ran dãte a. ⁵⁷ Pε jamadi gah_u Ojã, nguetho bi jaj_u dá taf_u ran dãte nangue'a ma Hmuh_u ra Jesucristo. ⁵⁸ Janangue'a, ma zi cu ah_u, damín zãmhb_u b_u xun ho nε hin hap_u gui 'uehmb_u b_u. Nε gui hyumbi man'da man'da gam pεhmb_u nangue rá 'bεfi ra Hmu, nguetho guí pãhmb_u hinga sãti thofo a, xinda gue'b_u hin ga ndansh_u mahøn'a.

Nthaqui y# mbeti da 'bäx y# cu

¹ Nε nuya dín nde ga xi ah# 'be'a gui 'yøth# nangue ra mbeti guídí peth#, ngue nu'a rá#m fáts'i ma mi'yεc'yεih#. Damí 'yøth# tengu thoho dá xicä # 'b#p# ja y#m pεti b# Galacia. ² Ngue gätho 'b# domingo, n'da ngu n'da ah# gui hyaj# ts'# a hangu xquí t#hmb# nhy#to 'b# nhy#to, gui pesh#. Nε nu'b# dá s#ngä b#, ya di jab#, nε hinga ja gui peth# b#ya. ³ Nε nu'b# dá s#ngä b#, ga pεhdä b# Jerusalén # y#n 'yoh# ngue gá huanhd#. Nε ga un ra s#cu# da g#ts'i nangue ran zengua, nε da hy#x'a xquí peth# b#ya. ⁴ Nε 'be dán 'yomf#ni 'b# da zä 'nεqui ga mba, ya 'darp# dá mb#hmb# b#ya.

Bi ma da b#n na 'yo ra Pablo

⁵ Nε nu'b# dá mba na 'yo, i jatho 'be ba s#ngä b# Macedonia, nε ja ga thocä b# Corinto b#ya. ⁶ Nε x#mh#ma thoho dam 'b#hmb# b# 'da y# pa, uague dam 'b#hmb# b# gätho dám b#n y# pa x# s#. Nε nub#ya x#mh#ma thoho da zä gui zεj# ts'# 'b# di nεqui to'o da 'yurca ra 'yu hap# gätho dan 'yo m'bejua. ⁷ Pε hin dín ndegä ngue xø ga thotho b# guí 'b#hmb#, pε dín nde dam 'b#p# 'da y# pa, 'b# gue'a da nde ma Hmuh# a. ⁸ 'Bε dam 'b#cä ua ja ra hnini Éfeso man yozna, ja ga mba b#. ⁹ Nguetho εmmε hndεque ga man rá#m hman Oj# ua, madague'b# x#n ngu man s#i'be 'b#cu#. Pε εmmε i te rá 'bεfi Oj# ua, jannangue'a him 'bεxque sä ga mba n'dihi. ¹⁰ Nε nu'b# da z#m b# a ra Timoteo, dami simanhoh#, janangue'a nte da b#ni. Nguetho dim pεfi nangue rá 'bεfi ma Hmuh# a, tengu thohogä. ¹¹ Pε jatho gätho ah# gui numansuh# a ra Timoteo. Nε nu'b# bá εcu#, dami

fäxh_u ngue da zømanho ua. Nguetho dí tøn'ua a, ne xmmε dín nde ga nu mahøn'a, ne'ü gätho mi'da. 12 Ne xmmε dá xicä ma cuh_u ra Apolo xtá mbähä 'da y_u cu 'bucua, ngue da nu ah_u. Pε him bi nde bi mba ya. Pε xømhma thoho m'bejua da mba b_u 'b_u bi zä da mba.

Yün zegui ran zengua

13 Ne jant'a thoho gui 'yøth_u tengu'b_u gan äthq_h_u, ngue gan zamhb_u b_u ja ni t'εc'yεih_u. Dami hyuth_u ran zamb_ui, din ja ni ts'εdih_u x_un ho. 14 Ne 'be'a gätho guí øth_u, pε dami 'yøth_u nangue ran huεcate. 15 Ne nuya ma zi cu ah_u, guí p_uhmb_u ngue gätho ja a yün jah_u ra Estéfano, mb_udi y_u 'yεc'yεi b_u ra häi Acaya, ne xmmε hønt'a im bēni ngue da mbäx y_u mi'yεc'yεih_u u. 16 Janangue'a dín nde ah_u xmmε gui numansuh_u a ra Estéfano, ngue'a gui 'yøth_u a da man a. Pε ne'ü mi'da i 'b_up_u, ngue 'da'angu i øth_u a ra Estéfano, ngue'a hin din s_ui, ne humbi da 'yøt' ra 'be'fi x_un ho, ne'ü gui numansuh_u u. 17 Ne xmmε dadí johyagä, ngue nu'a mí hεmbä 'be'a guí øth_u, pε ya dí p_ucä ya, nguetho bi zøcua a ra Estéfano, ne ra Fortunato, ne'a ra Acaico. 18 Janangue xmmε bi xah ma mb_ui. Ne ah_u bi xah ni mb_ui_h_u ya, nangue'a ram hma gá 'yängah_u gue'a hin gmí p_uhmb_u. Ne dami numanhoh_u u y_u j_ui' i tengu u. 19 Nu y_u cu i 'bucua ra häi Asia, gätho i p_un'nah_u ran zengua. Nu ra Aquila ne ra Priscila rá xisu, ne gätho u dim p_uti b_u ja rá ngu, ne gätho i p_un'nah_u ran zengua nangue rá thuhu ma Hmuh_u. 20 Dami hy_unba_h_u yün zengua gätho y_u cu i 'bucua. Damin zengua zεhεh_u n'da ngu n'da ah_u ngue 'da gdín huεctah_u. 21 Pε nugä dra Pablogä ga ozεhεgä

n'da ran zεngua dí pεn'nahε nanguε ma 'yεsεgä.
22 Nu'bε i 'bε a n'da ngue him majuañi i numanho
a ma Hmuhε ra Jesucristo, nε hin te rán jaiui Oja a
'bε, nε da zänba ran εnbi a. Nε mi ts'εtho ba εh ma
Hmuhε da 'yøt' ran juañbi a. 23 Nε nuya da mbäx
ahε rá mate ma Hmuhε ra Jesucristo. 24 Nε εmme
dadí huεc'ahε gätho ahε nanguε 'darpε dí 'bεhmbε
ra Cristo Jesús. Nε hønt'a dí xi ahε ya.

**Ra 'da'yonhogui nangué ma Hmuh[†] ra
Jesucristo
New Testament in Otomi, Eastern Highland
(MX:otm:Otomi, Eastern Highland)**

copyright © 1974 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Otomi, Eastern Highland

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Otomí, Sierra [otm], Mexico

Copyright Information

© 1974, Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Otomi, Eastern Highland

© 1974, Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files
dated 29 Jan 2022
eed5311a-6154-516f-aead-3829b2989366